תלמוד ירושלמי · מפרשים · מראה הפנים על תלמוד ירושלמי · סדר מועד

מראה הפנים על תלמוד ירושלמי ביצה

רבי משה מרגלית

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מראה הפנים על תלמוד ירושלמי ביצה

רבי משה מרגלית

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מראה-הפנים-על-תלמוד-ירושלמי-ביצה/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ג 14
הלכה ד 16
הלכה ה 17
הלכה ח 17
הלכה ט 18
הלכה י 18
הלכה יא 18
הלכה יב 19
פרק ב 20
הלכה א 20
הלכה ב 23
הלכה ג 26
הלכה ד 26
הלכה ה 27
הלכה ח 27
הלכה י 27
פרק ג 27
הלכה א 27
הלכה ב 28
הלכה ג 32
הלכה ד 32
הלכה ה 33
הלכה ו 33
הלכה ז 34
פרק ד 34
הלכה א 34
הלכה ב 36
הלכה ג 38
הלכה ד 41
הלכה ה 41
הלכה ו 41
פרק ה 41
הלכה א 41
הלכה ב 44
הלכה ג 46
הלכה ז 46
הלכה ח 47

פרק א

הלכה א

ביצה שנולדה בי"ט. מה טעמון דבית שמאי וכו'. מדקא מפרש טעמייהו משום דמוכנת היא על גב אמה ע"כ אק לפרש זה כפי אוקימתא דרב נחמן דהבבלי דאוקי להמתני' בתרנגולת העומדת לגדל ביצים וב"ש לית להו מוקצה ולא נולד אלא במוקצה דבעלי חיים דחמיר טפי ומוקצה ביותר הוא דאית להו מוקצה וכדכתבו התוס' ד"ה דילמא וכו' מדקאמרי ב"ש לקמן לא יטול אלא א"כ נענע מבעוד יום וכו'. וע"כ דהך סברא קיימא גם לפי מסקנת אוקימתא דרב נחמן דב"ש כר"ש ולית להו מוקצה וכי היכי דלא תיקשי ב"ש אדב"ש ודר"ש אדר"ש צריכין אנו לחלק בין מוקצה למוקצה דבמוקצה דבעלי חיים דחמיר אית להו מוקצה וכמו דאשכחן לר"ש דאית ליה מוקצה גבי גרוגרות וצמוקים משום דאתקצאי טפי וב"ה כר' יהודה דאית ליה מוקצה בי"ט כדאסיק רב נחמן לפי אוקימתא דידיה (ומה שכתבו התוס' דמוקצה דבעלי חיים חמיר טפי היינו דווקא בעלי חיים שהן עצמן מוקצה כי הך דב"ש דלקמן לא יטול וכו' אבל דבר הנולד מבעלי חיים כגון עגל שנולד בי"ט דלקמן לית ביה לא משום מוקצה ולא משום נולד כדכתבו התוס' לקמן דף ס' ע"ב ד"ה עגל וכו' אלא שצריך שיהא מוכן אגב אמו ולאפוקי אפרוח שנולד בי"ט דאינו מוכן אגב אמו וטעם אחר ליכא להיתרא לרב כדלקמן) וכל זה לא שייך לפרש לשיטתא דהאי ש"ס דאי בתרנגולת העומדת לגדל ביצים מיירי מאי מוכנת היא על גב אמה דקאמר הרי התרנגולת ודאי מוקצית היא. וכן נמי לא סבירא ליה לשיטתא דהאי ש"ס לטעמיה דרבה לב"ה משום הכנה משבת לי"ט חדא שלא הוזכר כלל כאן מענין טעמא דהכנה משבת לי"ט או מי"ט לשבת ועוד דהרי לטעמא דרבה על כרחן לומר דקסבר ביצה דאיתילדא האידנא מאתמול גמרה לה ובהדיא קאמר הכא בפשיטות לקמן גבי עגל שנולד בי"ט וכו' חזר ר' זעירא ואמר עגל מאתמול הוא גומר ברם הכא בו ביום נגמרה בו ביום נולדה שמעינן מיהת דלא אמרינן בביצה מאתמול גמרה לה ולא ס"ל להאי ש"ס לטעמא דרבה. ועוד דאף דמייתי הכא לקמן להתוספתא דפליגי חכמים ור' יהודה בי"ט ושבת הסמוכין אליבא דב"ה אם נולדה בזה מותרת בזה מ"מ לא אסיק אלא כחכמים דלא אסרי משבת לי"ט או מי"ט לשבת כדקאמר בסוף הלכה בפשיטות לא דייך שהחמרת עליה שאם נולדה בי"ט לא תאכל בי"ט וכו'. אלמא משום חומרא בעלמא אסרי ב"ה בו ביום ולא מדינא וכן לא מדמה האי ש"ס לביצה עם פירות הנושרין כדקאמר לקמן בהדיא מה בין נשרין מה בין ביצים וכו' אלו ביצים באמותיהן שמא אין מותרות. מכל הלין שמעינן דאין לפרש לשיטתא דהאי ש"ס לענין אוקמתא דמתני' אלא כרבה

אבל לא כטעמיה. וזהו כדפרישית בפנים דבתרנגולת העומדת לאכילה עסקינן ובהא פליגי דב"ש סברי מותרת משום דמוכנת היא אגב אמה וב"ה אסרי בו ביום משום חומרא די"ט וכדקא מפרש לטעמייהו דנעשה כמוקצה שיבש ולא ידע בו (ולסברא דהאי ש"ס אפשר לומר דגם ר"ש מודה בכה"ג כדאמרינן דאע"ג דלית ליה לר"ש מוקצה בגרוגרות וצימוקין מודה הוא וכן נמי בכה"ג ועיין בדבור דלקמן) וזהו כסבריה דרב נחמן לענין דינא בענין דמחמיר במוקצה בי"ט ומוקי לב"ה כר' יהודה בעלמא דאית ליה מוקצה ובשבת כר' שמעון בעלמא דלית ליה מוקצה דנהי דאוקמתיה במתני' אידחי לה ומכח קושיין דניפלוג בתרווייהו וכו' מ"מ עיקר סברא דידיה קושטא הוא ואליבא דהלכתא וכ"כ הרמב"ן ז"ל בספר המלחמות וכן דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל וכמ"ש בהדיא בפ"א מהל' י"ט בהל' י"ז ויש בי"ט מה שאין בשבת איסור מוקצה שהמוקצה אסור בי"ט ומותר בשבת מפני שי"ט קל משבת אסרו בו המוקצה שמא יבא לזלזל בו. ובהכי מיתרצא נמי שפיר קושיית בעל המאור ז"ל שכתב מיהו איכא לאקשויי עלה מההיא דאמר רבא לקמן בפ"ב דף י"ח מי איכא מידי דבשבת שרי וביה"כ אסור וה"נ מי איכא מידי דבשבת שרי ובי"ט אסור והיכי קיי"ל הלכתא בשבת כר"ש ובי"ט כר' יהודה והאריך לתרץ בענין זה וכתב הריני מוסר לך כלל גדול בתורת המוקצה כדי שתסתלק קושיא זו מעליך וע"ש שמחלק בין מוקצה הבא על דבר שהנאתו ע"י מלאכה או מעשה המותר בי"ט ואסור בשבת וכו'. והרמב"ן טען עליו ועל הכלל שמסר בזה ע"ש שהאריך בזה ובסוף כתב והקושיא שניטלה עליה בזה תירץ אותה רב נתמן דגבי שבת דחמיר לא אתו לזלזולי בה וי"ט דקיל אתי לזלזולי ביה ולפיכך התמירו בו יותר דכל עיקר לא דברו חכמים במוקצה אלא כדי שיברור ויזמין לעצמו צרכו מעי"ט ולא יצטרך למחר לחזור ולטרוח בסעודה שמא יבוא בו לעשות מלאכה או טילטול האסורין לו לסמכו על המקרא והכינו והרי י"ט ראוי לגזרה זו ואין שבת ראוי לכך דלא אתי בשבת למיעבד מלאכות באוכל נפש. והיינו טעמיה דרב נחמן ודבר ברור הוא ומה שאמרו מי איכא מידי דבשבת שרי וביה"כ אסור מפני ששבת ויה"כ קדושה אחת להן ולא אתו לזלזולי ביה"כ יותר משבת לפיכך השוו חכמים מדותיהן זהו תוכן דבריו ז"ל בזה. הרי דעיקר סברת רב נחמן מוסכמים בזה לדעת גדולי הפוסקים ואף שיש מהגאונים ז"ל שחולקין על זה וכמ"ש הראב"ד ז"ל בהל' י"ט שם לא הכל שוין בזה וכן הרא"ש ז"ל בשלהי מסכת שבת כתב דמוכח מהסוגיא שם דאין חילוק במוקצה בין שבת לי"ט וכ"כ רש"י ז"ל לקמן דף ל"ג גבי אין סומכין הקדירה בבקעת ושם נבאר בזה בס"ד. ומיהו בענין אוקימתא וטעמא דב"ה במתני' הסכימו כל גדולי הפוסקים להמסקנא כדרבה משום הכנה וכדפי' במתני'. ונ"מ

בי"ט ושבת הסמוכין דלטעמא דהכנה מה שנולד בזה אסור בזה דאע"ג דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ופליגי בזה בבבלי דף ד' ולר' יוחנן נולדה בזה מותרת בזה וכדמוקי לה לפלוגתייהו דפליגי בהכנה דרבה ולר' יוחנן לית ליה הכנה דרבה. וכן הכא לקמן בהסוגיא דר' יוחנן מתיר בביצה וכן בשירי פתילה ומדורה ופליג על רב מ"מ הלכתא הכא כרבא דאמר התם דף ה' הלכתא כוותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא. ומה שהארכנו קצת בזה לפי שיצטרך לנו ביאור זה בהא דלקמן בס"ד:

נעשית כמוקצה שיבש ולא ידע בו שמא אינו אסור. הכא קאמר בפשיטות שאסור מאחר שלא ידע בו שכבר נתייבש וראוי לאכילה ואיהו אסחי דעתיה מעיקרא מינייהו דהני גרוגרות וצמוקין ששטחן כדי ליבשן וכל זמן שלא ידע מבעוד יום דחזו לאכילה מוקצה נינהו והלכך מדמה לה ביצה שנולדה היום וכדפרישית בפנים. אבל בבבלי מכלתין לקמן פ"ג דף כו גבי בעי מיניה הילל מרבא יש מוקצה לחצי שבת וכו' פריך התם בפשיטות וקאמר וכי תימא דלא ידע אי חזי אי לא חזי והאמר רב כהנא מוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין בו מותר. והביא זה הב"י בהל' שבת סי' ש"י וסיים שם ואע"ג דבירושלמי ריש ביצה קאמר בפשיטות דמוקצה שיבש ואין בעלים מכירין בו אסור נקטינן כתלמודא דידן עכ"ל וכן קבע בש"ע שם. ואומר אני דודאי אם אנו מפרשים להא דהכא דגם בשבת ס"ל להאי ש"ס דאסור א"כ נקטינן כתלמודא דידן אבל מכיון דלא הוזכר הך דינא בתלמודא דידן אלא בשבת א"כ נימא דהאי דהכא בי"ט הוא דאיירי וחמירא לן מוקצה בי"ט מבשבת וכהני רבוותא שהבאתי בדבור דלעיל דפסקי כרב נחמן בהא דגבי שבת סתם לן תנא כר"ש וגבי י"ט כר' יהודה. וראיה לזה מהא דאמר רב נחמן גופיה בפ"ק דשבת דף יט עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרנגולת לביצתה וכו' רב אסר ושמואל שרי וקמיפלגי בפלוגתא דר' יהודה ור"ש. והרי אלו בשבת מותרין הן לרב נחמן ובי"ט אסורין למאי דקיי"ל כר"ש בשבת וכר' יהודה בי"ט וכ"כ הרי"ף ז"ל בהדיא בשלהי מכלתין דכל אלו עז לחלבה וכו' אסורין הן בי"ט וכרב נחמן וכן החליט הרמב"ם ז"ל וכמ"ש שם בפ"א מהל' י"ט כיצד תרנגולת העומדת לגדל ביצים וכו' ופירות העומדים לסחורה כל אלו וכיוצא בהם מוקצה הן ואסור לאכול מהן בי"ט עד שיכין אותן מבערב ויחשוב עליהן לאכול אבל בשבת הכל מוכן אצל שבת ואינו צריך הכנה ור"ל אלו שהן ראוין בלא מלאכה כמו הפירות והדומה להן מותרין הן בשבת אעפ"י שלא חשב עליהן מבערב לאכלן. וא"כ הוא הדין והוא הטעם ג"כ במוקצה שיבש ולא ידע בו שבשבת מותר לאכלו אעפ"י שלא ידע בו ולא חישב עליו לאכלו ובי"ט אסור שהרי לא חישב עליו לאכילה שלא ידע שיבש וראוי לאכילה והשתא נוכל לומר דלא פליג האי ש"ס

אתלמודא דידן דהתם מיירי בשבת ואין הכי נמי דמודה דבי"ט אסור מוקצה שיבש ולא ידע בו והכא בי"ט היא דקיימינן ואין הכי נמי דבשבת מודה האי ש"ס דמותר והכל מטעמא דאמרן:

והא תני השוחט את התרנגולת וכו' חד אמר לא דומה טעם אכילתה מבפנים וכו'. כעין קושיא זו דמקשי האי ש"ס למאי דמפרש טעמייהו דב"ה משום מוקצה כדאיתא כן הקשו התוס' התם בד"ה מלתא דלא שכיחא הוא וזהו למאי דמפרש רבה שם לטעמייהו דב"ה משום הכנה הוא ופריך אביי אלא מעתה י"ט דעלמא תשתרי גזירה משום י"ט אחר השבת שבת דעלמא תשתרי גזרה משום שבת אחר י"ט ומי גזרינן והא תניא השוחט את התרנגולת וכו' וכלומר דהא סתמא קתני מותרות לאכלן בי"ט וי"ט אחר השבת נמי בכלל וא"כ לא הוי גזרה לגזרה וכדפירש רש"י ז"ל וכ"כ התוס' והוסיפו בזה דלא צריך להאי שפירש רש"י תריץ הא מצי לאוקמי בי"ט אחר השבת וכו' אלא מדקתני סתמא מותר לאכלה בי"ט משמע אפי' בי"ט דלאחר השבת ומשני ביצים גמורות במעי אמן מלתא דלא שכיחא היא ולא גזרו בה רבנן. והקשו התוס' דילמא אם לא שחטה היתה נולדת היום וא"כ מאתמול גמרה לה ותאסר בלא גזירה מספק ותירצו דמאחר דלא נולדה ע"י כך לא חשיב גמר. וסיימו ובירושלמי פליגי בהאי. כלומר דפליגי הני אמוראי בטעמא דביצים במעי אמן לא חשיבי כביצה שנולדה למר לפי שאינו דומה טעם אכילתה וכו' ולמר לפי שאינה נגמרת לאפרוח עד שתצא לחוץ וא"כ למאי דקאמר התם דבעינן למימר ביצה דמיתילדא האידנא מאתמול גמרה לה לא חשוב גמר לכ"ע אם לא נולדה היום. מיהו למאי דס"ל האי ש"ס דטעמייהו דב"ה דכשנולדה הויא לה כמוקצה שיבש וכו' א"כ הקושיא כך הוא והא תני וכו' ואמאי מותרות הרי לא ידע שיהיו בה ביצים גמורות וליאסרו משום מוקצה כמוקצה שיבש ולא ידע בו ומשני לא דומה טעם אכילתה מבפנים וכו' ובין למר ובין למר לא חשיבי כביצה שנולדה אלא כתרנגולת גופה חשיבי ואם התרנגולת עומדת לאכילה היא שאז דווקא היא מותרת בי"ט וכדעת הרי"ף והרמב"ם שזכרנו למעלה או גם הביצים גמורות שנמצאו בה מותרות בי"ט ונ"מ שאם התרנגולת עומדת לגדל ביצים שאז אסורה היא בי"ט עד שיכין אותה מבערב ויחשוב עליה לאכילה ואם לא חישב עליה מאתמול ועבר ושחטה ומצא בה ביצים גמורות א"כ בדין הוא דגם הביצים אסורות הן משום מוקצה וזה בין לאוקמתא דהאי ש"ס דמוקי להמתני' בתרנגולת העומדת לאכילה כמו שהוכחנו למעלה דב"ש מתירין מפני שהיא מוכנת ע"ג אמה ואפ"ה אוסרין ב"ה משום דהויא הביצה כמוקצה שיבש ולא ידע בו ובין לאוקמתא דרבה דהתם דמוקי להמתני' דאפי' בתרנגולת העומדת לאכילה

אסרי ב"ה הביצה ומטעמא דהכנה וכן בכל י"ט משום גזירה והשתא למאי דקי"ל במוקצה בי"ט כרב נחמן וכדלעיל וזכינו מזה דבתרנגולת העומדת לגדל ביצים דודאי היא והביצה אסורה וזה מבואר הוא למאי דקיי"ל. אלא דמ"מ בכה"ג אם עבר ושחטה ומצא בה ביצים גמורות יש לדון להאי מ"ד דקאמר הכא לפי שאינה נגמרת לאפרוח עד שתצא לחוץ. וה"נ אמרינן בהבבלי בפשיטות בדף ו' ע"ב במעי אמן אינה מגדלת אפרוחין. וזהו לפי סברת בעל המאור ז"ל שפירש לרב נחמן דאוקמה בתרנגולת העומדת לגדל ביצים שכתב ודווקא בעומדת לגדל ביצים להוציא מהן אפרוחים אבל בעומדת להטיל ביצים לאכילה אע"פ שהתרנגולת מוקצית אין הביצה מוקצית דהא דעתה עלה מאתמול והכריח לזה דהא אשכחן ליה לרב נחמן דאמר בפ"ק דשבת עז לחלבה וכו' כמו שהבאתי בדבור דלעיל ואמרינן בפ' חבית דף קמ"ד חולב אדם עז לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה הרי שאע"פ שהעז מוקצית היא בעצמה אין חלבה מוקצה דדעתיה עלה מאתמול וכשם שאתה אומר בעז לחלבה כך בתרנגולת לביצתה אע"פ שהתרנגולת מוקצית אליבא דר' יהודה אין הביצה מוקצית ומותרת היא אליבא דרב נחמן זהו תוכן דבריו בענין זה. והשתא לפי דבריו ז"ל א"כ הני ביצים גמורות שנמצאו במעי אמן והן אינן ראויות להוציא אפרוחין היה מן הסברא לומר דאינן מוקצות שאע"פ שהתרנגולת עומדת לגדל ביצים לא אסחי דעתיה גם מן הביצים אלא אם נולדות שהן ראוין להוציא אפרוחין ובהא דוקא אסר רב נחמן כפירושו של בעל המאור ז"ל וזהו פשוט לפי דעתו שהרי אפי' ביצה שנולדה מותרת אם הביצים אינן עומדות להוציא אפרוחין שאע"פ שהתרנגולת מוקצית הביצה אינם מוקצית ומכ"ש כשהביצה אינה ראויה כלל להוציא אפרוחין דהא לא אקצי דעתיה מן הביצים אלא דוקא בעומדת להוציא אפרוחין וא"ת וכי ידע דימצאו ביצים גמורות בתוכה היום דנימא דדעתיה עלייהו הוה מאחר שאינן ראויות להוציא אפרוחין דא"כ כד אתינן להא הרי זה דומה ממש למוקצה שיבש ולא ידע בו ותליא בפלוגתא דהאי ש"ס ודהש"ס דילן אם נאמר דפליגי בהא וכדעת הב"י אבל אני כתבתי למעלה דיש לומר דלא פליגי כמו שנתבאר בדבור דלעיל. ולפ"ז הדרן לסברא קמייתא דהכא בי"ט איירינן ואפשר דכ"ע מודו דמוקצה שיבש ולא ידע בו שאסור בי"ט וא"כ ה"נ ביצים גמורות שנמצאו בתרנגולת העומדת לגדל ביצים אסורות משום מוקצה אף לפי סברת בעל המאור שזכרנו ודע דמהא דמשני הכא לא דומה טעם אכילתה וכו' וכמו שהבאתי בריש הדבור שתירצו התוס' הקושיא שהקשו בזה כ"כ הרמב"ן ז"ל בס' המלחמות לסתור דברי הר"ר אפרים ז"ל שרצה לפסוק לדינא וכקושיא דהכא וכקושית התוס' וכתב היכא דשחט התרנגולת בי"ט שאחר השבת ומצא בה ביצים גמורות שהן

אסורות דאיכא למימר דילמא מאתמול גמרי ואין שבת מכינה לי"ט וכשם שאסרו ספק י"ט ספק חול כך בספק בשבת גמרי ספק בו ביום גמרו ועל זה כתב הרמב"ן שאין לנו לאסור מטעם הכנה אלא בשנולדה בי"ט שאלמלא גמר של אתמול לא יצאת היום והרי על ידי הכנת שבת בא לידינו מה שאין כן בביצה במעי תרנגולת שאנו זכינו בה בי"ט ולא הביאה לידינו הכנת שבת ועוד אמרו בירושלמי לא דמי טעם אכילתה מבפנים וכו' וכמו שנתבאר לעיל ודחה שם למה שרצה בעל המאור לסתור דברי הר"ר אפרים מטעמא אחרינא ומשום שביצה במעי תרנגולת כאחד מאיבריה הם וכתב שאין טעם זה נכון שהרי אמרו מותרות לאכלן בחלב וכו' ע"ש ומשום הא ל"ק דלא אמר שהם כאחד מאיבריה אלא לענין הכנה ולא שיהא נחשב כאחד מאבריה ממש לענין שיחשבו כבשרה. ומיהו איכא נ"מ וזה בתרנגולת העומדת לגדל בצים דהא לדידן דאית לן מוקצה בי"ט כרב נחמן וכדלעיל א"כ ביצה שנולדה לעולם מדרבנן מיהת אסורה והרי זה כמו ביצה שנולדה מתרנגולת העומדת לאכילה בי"ט דעלמא דליכא טעמא דהכנה אלא דמדרבנן אסירא משום גזירה בי"ט אחר השבת והשתא בנמצאות במעי אמן אם חשיבי כאחד מאבריה אסורין אם התרנגולת עומדת לגדל בצים דמוקצות הן כתרנגולת עצמה והדרינן למאי שפלפלנו לעיל בזה ואין להאריך יותר:

מה הן בחלב נאמר אם היו מעורות לגידים אסורות. הרי זה כר' יעקב בברייתא הובאה בבבלי מכלתין דף ז. והרי"ף ז"ל פסק כן בפשיטות שכתב והשוחט תרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב והוא שאינן מעורות בגידין אבל מעורות בגידין אסור לאכלן בחלב. ולא נתברר הטעם מדוע לא פסק כהת"ק דברייתא דלא מחלק בהכי. וכן הרמב"ם ז"ל סתם וכתב בפ"ט מה' מ"א בהל' ה' והשוחט עוף ונמצא בו ביצים גמורות מותר לאכלן בחלב ומשמע דפסק כהת"ק דאפי' מעורות בגידין שרי וכ"כ הה"מ ובשם הרשב"א ז"ל הביא שכתב אי זו היא ביצה גמורה כל שיש לה חלבון וחלמון אעפ"י שמעורות בגידין אין לה אלא חלמון עדיין היא בשר וכגוף העוף ואסור לאכלה בחלב. וכן קבע הב"י בש"ע יו"ד סי' פ"ז. וזה דלא כדעת הרי"ף ודלא כדברי רש"י שפי' ביצים גמורות אפי' בלא קליפה לבנה אלא שהחלמון לבדו גמור ואעפ"י שמעורה בגידין שריא כדלקמן מדפליג ר' יעקב עלה ואמר אם היו מעורות בגידין אסורות. ולא כהגמ"י שפירש גמורות כשיש להן קליפה. וכתבו המפרשים הואיל ובשר עוף בחלב מדרבנן יש לנו להקל וכדעת הרשב"א הנזכר:

נתערבה אחת במאה וכו' באלף כולן אסורות. משמע מהכא כדעת המפרשים דדוקא בודאי שנתערבה אפי' באלף כולן אסורות דהא קאמר לחלק בין פירות הנושרין ספק

מאתמול או מהיום נשרו דאפי' למ"ד ספק מוכן מותר מודה הוא בביצה שנתערבה באחרות שאסורין ומשום שיש כאן אחת לאסור והיא מוכחת על כולן א"כ בביצה ודאי שנולדה בי"ט מיירי וכן דעת בעל המאור ז"ל שכתב ודאמרינן נתערבה באלף כולן אסורות פירשוה המפרשים בודאי אבל לא בספיקה ודאמרינן עלה אי אמרת בשלמא ספק י"ט ספק חול הו"ל דבר שיש לו מתירין כלומר הוה לה ודאי דבר שיש לו מתירין אלא אי אמרת ספק טרפה אפי' ודאי דבר שאין לו מתירין הוא וליבטול ברובא אבל ספיקה שנתערבה באחרות אינה אוסרת שאין לנו איסור ספק ספקא כה"ג. ולדברי הה"מ גם דעת הרמב"ם ז"ל כן שכתב בפ"א מהל' י"ט בהל' ב' וספקה שנתערבה באחרות יש מי שהורה שכולן מותרות וכי קתני נתערבה באלף כולן אסורות אודאי קאי ויש מי שאסר ולדעת המתירין הסכים הרשב"א ז"ל וכן נראה מדברי רבינו עכ"ל וצ"ל דדעת המתירין לפרש להמסקנא דקאמר רב אשי לעולם ספק י"ט ספק חול הוי דבר שיש לו מתירין וכו' ואפי' בדרבנן לא בטל. היינו נמי אודאה קאי וכלומר דאפי' למ"ד משום גזרה ודרבנן היא אפ"ה מחמרינן בספקה בספק י"ט ספק חול משום דודאה הוי דבר שיש לו מתירין ואפי' בדרבנן לא בטל ולפיכך אפי' נתערבה באלף כולן אסורות. אבל בספיקה שנתערבה מותרות דהו"ל ספק ספיק'. ודעת הטור יו"ד בסי' ק"ב כדעת המחמירין אף בספיקא שנתערבה וכן קבע הב"י בש"ע שם ואף שבא"ח סי' תקי"ג העתיק לדברי הה"מ ולא כתב כלום בזה. ובאמת נראה מדברי הרמב"ם שם כדעת המתירין שלא כתב ואפי' נתערבה באלף כולן אסורות אלא בודאי דאיירי בה שם אלא שדעת הטור והש"ע נוטין להחמיר וכדעת המחמירין בדבר שיש לו מתירין אפי' בס"ס וכמ"ש הב"י בי"ד בסי' ק"י והביא שם בשם הרשב"א דעת הר"י להחמיר ודעת ר"ת להקל וכתב ובירושלמי פ"ק דביצה משמע כדבריו:

עגל שנולד בי"ט מותר שהוא מתיר עצמו לשחיטה. לפי הך טעמא אפרוח שנולד בי"ט ג"כ מותר וכשמואל ואיתימא ר' יוחנן בבבלי דף ו' ע"א וכדקאמר הכא לקמן גוזל שנולד בי"ט מותר וכו' וכן בעגל שנולד מן הטריפה בי"ט דמותר דאע"ג דלא שייך בהו טעמא דהואיל ומוכן אגב אמו בשחיטה מיהת מהאי טעמא שמתיר עצמו לשחיטה הוא דשרי וזהו כדקאמרי שם רב כהנא ורב אסי לרב דאסר באפרוח ומה בין זה לעגל שנולד מן הטריפה דג"כ לא שייכא ביה הואיל ומוכן אגב אמו ואפ"ה שרי מטעמא שהוא מתיר עצמו לשחיטה ופסק הרמב"ם ז"ל בריש פ"ב מהל' י"ט כרב אפרוח שנולד בי"ט אסור מפני שהוא מוקצה (וטעמא שמתיר עצמו בשחיטה לית לן אליבא דרב כדלקמן) ועגל שנולד בי"ט אם היתה אמו עומדת לאכילה מותר מפני שהוא מוכן על גבי אמו ואלו

שחט אמו היה זה שבמעיה מותר בי"ט אע"פ שלא נולד. ואע"ג דשתיק רב לרב כהנא ורב אסי להא דאהדרי ליה מה בין זה לעגל הנולד מן הטריפה מ"מ אין ראיה מזה שהודה רב להם וכבר זכרתי מהכלל הוה שאין ללמוד מהא דאמרינן במקומות בהש"ס שתיק רב ולומר שלא היה לו להשיב להם כלום שאפשר דלא הוה איכפת ליה לדבריהם ושהיה לו טעם אחר לחלק ביניהן ועיין לעיל פ"ק דסוכה בהלכה א' ד"ה אותו של טפח וכו' מה שהבאתי בשם הרמב"ן ז"ל בענין זה וגם כאן אפשר לומר דשאני הנולד מן הטריפה כדקאמר הכא לקמן שנעשה כדבר המוכן טמון בדבר שאינו מוכן וכלומר שאינו אלא כמונח בדבר שאינו מוכן לאדם ומיהת ראוי הוא לאיזה דבר כגון למכור לנכרי או להשליך לכלבים וכדאמרי התם רבה ורב יוסף ולימא להו הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים משא"כ אפרוח בקליפתו שאינו ראוי כלל. ולפיכך הלכתא כרב דאית ביה איסור מוקצה ולר' יוחנן היה צ"ל דלית ליה מוקצה אף בי"ט אבל אנן קיי"ל כרב נחמן בהא וכמו שנתבאר לעיל בריש ההלכה אלא דלדעת הרמב"ן נראה דאף ר' יוחנן ס"ל מוקצה בי"ט ואפרוח דמתיר משום טעמא אחרינא הוא כדלקמן. ובעל המאור ז"ל פסק באפרוח כשמואל ואיתימא ר' יוחנן דהואיל מדרבנן הוא נקיט לקולא והרמב"ן ז"ל טען עליו והביא בשם גדולי הפוסקים לאסור וכדעת הרמב"ם ועל מה שכתב עוד בעל המאור ועגל שנולד בי"ט אפי' רב מודה דשרי כיון דאית ביה תרתי דמוכן אגב אמו ומתיר עצמו בשחיטה השיג עליו הרמב"ן וכתב דברי הבאי הם ושלא לצורך הוא דרב לית ליה מתיר עצמו בשחיטה כלל אלא טעמא דשמעתא דביצה לרב משום הכנה דרבה היא אסורה והכא ליכא משום הכנה אלא משום מוקצה בלחוד הוא דאסור והיכא דמוכן אגב אמו ליכא מוקצה ולשמואל ואיתימא ר' יוחנן דמוקצה לית להו משום גזירת משקין שזבו ראוי ליאסר ואפי' במוכן אגב אמו ומטעמא דמתיר עצמו בשחיטה הותרו כולן ודבר ברור הוא זה אבל קרוב הדבר לאומרו דבבעלי חיים לית בהו משום גזרה ולא דמו למשקין שזבו ולא לפירות הנושרין וטעמא דאיסורא משום מוקצה הוא דשמואל נמי בי"ט אית ליה מוקצה ולמאן דתני ר' יוחנן איהו נמי אית ליה מוקצה בי"ט ואע"ג דבשבת לית ליה תרווייהו כסברא דרב נחמן אמר עכ"ד ולפ"ד היה צריך טעם להא דמתיר ר' יוחנן באפרוח דהא בעלי חיים הוא אלא דהא ל"ק כמו שבארתי בריש הלכה לפי סברת התוס' וע"ש ומ"ש הוא ז"ל ומטעמא דמתיר עצמו בשחיטה הותרו כולן היינו דווקא לשמואל ולר' יוחנן ור"ל דאף דקרוב הדבר לאומרו וכו' מ"מ לר' יוחנן איכא טעמא להתירא באפרוח שמתיר עצמו בשחיטה אבל לרב לית ליה האי טעמא כלל כדכתב בריש דבריו. וממה שבארתי בריש ההלכה תבין זה וכן תבין לדברי התוס' דף ו' ע"ב

ד"ה עגל וכו' לקושיתם ולתירוצם. ודע דאיכא נ"מ גדולה בין סברת בעל המאור ובין סברת הרמב"ן וזהו בעגל שנולדה מהבהמה שאינה עומדת לאכילה אלא לגדל ולדות או לחרישה דלסברת הרמב"ן דרב לית ליה מתיר עצמו בשחיטה כלל א"כ אסור הוא דהכא ליכא מוכן אגב אמו וכדברי הרמב"ם דלעיל דדוקא בעומדת לאכילה הוא דהולד שרי ואי לא אסור דלית לן טעמא להיתרא וכ"כ הרא"ש ז"ל אבל לסברת בעל המאור אית לן מיהת טעמא דמתיר עצמו בשחיטה וכדמשמע מהש"ס דהכא. ועוד אשכחן נ"מ טובא אליבא דר"מ דפ' בהמה המקשה שהרי צריך שתדע דהא דאמרינן עגל שנולד בי"ט מותר דוקא בדקים לן שכלו חדשיו כדכתב הרי"ף ז"ל וכן הביאו הרא"ש ז"ל דאי לאו הכי אסור עד ליל שמיני וזהו דלא כדכתבו התוס' סוף דף ו' ע"ש והשתא לר"מ דבהמה המקשה דקסבר השוחט את הבהמה ומצא בה בן ט' חי טעון שחיטה וחייב משום אותו ואת בנו א"כ לא שייך כאן מוכן אגב אמו שהרי אם היה שוחט אמו ומצא זה במעיה היה אסור שאי אפשר לשחטו היום משום אותו ואח בנו ואכתי מוקצה הוא ולר"מ אית ליה מוקצה מחמת איסור כדמוכח בפ"ק דחולין בשמעתתא דהשוחט בשבת וכדכתבו התוס' שם ובכמה מקומות ולרב ליכא טעמא אחרינא להיתרא כדלעיל אבל אי אמרינן כסברת בה"מ וכטעמא דמתיר עצמו בשחיטה עדיין יש לדון בנולד בי"ט דנהי דמוכן אגב אמו ליכא מתיר עצמו בשחיטה מיהת איכא שיכול לשחטו אף היום ולאכלו דהא כלו לו חדשיו. ויש לנו עוד כמה וכמה מילי מעלייתא בזה ואין להאריך כאן:

אתיא כמ"ד הבהמה יולדת לחדשים מקוטעין וכו'. בש"ס הבבלי לא הוזכר חדשים מקוטעין גבי בהמה וסתמא אמרו בפ"ק דבכורות דף ח' בהמה גסה טהורה יולדת לחשעה חדשים ובהאי תלמודא הוזכר זה ביבמות כאשר ציינתי בפנים וצ"ל דהא דקאמר דלמ"ד בהמה יולדת לחדשים מסויימין והיינו שלמין לא אתיא כוותיה משום דאפשר שתשהה עוד יום או יומים ואח"כ תלד וא"כ אסחי דעתיה מינה בי"ט:

גוזל שנולד בי"ט וכן הא דלקמן עגל שנולד מן הטריפה נתבאר הכל לעיל ד"ה עגל שנולד בי"ט בס"ד:

כמשנה ראשונה וכו'. וכדמתרץ נמי בבבלי פ' כל הבשר דף קי"ו כאן קודם חזרה כאן לאחר חזרה ומשנה לא זזה ממקומה:

דאיתפלגון שירי פתילה שירי מדורה וכו'. כתב הרא"ש ז"ל אהא דאמר רבא הלכתא כוותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא וא"ת הא דאמרינן בירושלמי שיורי פתילה שכבו בשבת מהו להדליק בי"ט רב ור' חנינא אוסרין ור' יוחנ מתיר ומי טעמא אין אנו נוהגין איסור מאחר דפסקינן הילכתא כרב וי"ל משום דבירושלמי לא אסיר ליה מטעם

הכנה דלא שייך הכנה בכה"ג אלא מטעם קדושה אחת אסיר ליה דמסיק עלה בירושלמי רב הונא בשם רב הלכה כארבעה זקנים רב חסדא בעי מיחלפא שיטתיה דרב תמן הוא עביד לה שתי קדושות והכא הוא עביד לה קדושה אחת אלמא בהדיא מטעם קדושה אחת אסיר ליה ולא מטעם הכנה והא דפסקינן כרב היינו באיסורי הכנה ומהאי טעמא נמי כי מיקלע שמחת תורה באחד בשבת שרי אתרוג באכילה אע"ג דבשבת אסור דשתי קדושות הן ובשם ה"ר ברוך בעל התרומה ז"ל הביא לאסור דרב חסדא דהכא לטעמיה דלית ליה הכנה בפ' בכל מערבין דף ל"ח אבל לדידן דאית לן הכנה אין מחלפה שיטתיה דרב וטעמא משום הכנה שיותר טובות הן להדליק כשהודלקו כבר וכבה. וכבר כתב הב"י שאין דעת רוב הפוסקים כדעת בעל התרומה ושירי הפתילה והמדורה שכבו בשבת מותרין בי"ט שלאחריו וכדעת הרא"ש ז"ל כמבואר בא"ח סי' תק"א ותקי"ד. ומיהו עדיין צריכין אנו לתרץ קושיא דרב אדרב דודאי כל שיטתא דהאי ש"ס לא סבירא ליה טעמא דהכנה כלל אלא משום מוקצה כמבואר בכל הלכה זו וא"כ למ"ד שבת וי"ט קדושה אחת הן האסור בזה אסור בזה והרי רב פסק הלכה כד' זקנים ואפשר לומר כמו דמשני בעירובין לחכמים דפליגי אדר"א ואפ"ה סבירא להו נאכל עירובו בראשון אין עירובו בשני דזיל הכא לחומרא וזיל הכא לחומרא וה"נ לרב בביצה ושירי פתילה לשיטתא דהאי ש"ס כן אלא דלדידן דפסקינן כרב בביצה מטעמא דהכנה הלכך לא דמי שירי פתילה ומדורה דאין זה הכנה הואיל והיא בעצמה שהודלקה אלא שכבתה ונשתיירה:

הכל מודין בנשרין שהן אסורין וכו' אלו נשרין באמותיהן שמא אינן אסורין וכו'. לפי האי סברא פירות הנושרין חמירי מביצה והתם דקאמר ור' יצחק מ"ט לא אמר כרב יוסף אמר לך ביצה בלועה ומשקין בלועין לאפוקי פירות דמיגלו וקיימי לאו דפליג אהאי דקאמר הכא אלא דאיכא למימר להאי גיסא ולהאי גיסא ולא קאמר התם אלא דלא דמו נושרין לגמרי לביצה ואין נשירת הביצה בכלל נשירת הפירות וכדפרש"י ז"ל:

מה אתא מישאול י"ט שחל להיות ע"ש וכו'. כדפרישית די"ט האחרון של חג שחל להיות בע"ש והא תליא אם הן שתי קדושות או קדושה אחת. ואל תתמה היאך י"ט האחרון חל להיות ע"ש שכבר כתבתי בריש פ"ד דר"ה דשיטתא דהאי ש"ס ס"ל דכל זמן שהיו מקדשין על פי הראייה לא היו משגיחין על הדחיות וכדקאמר בהדיא בפ"ק דע"ז וכאשר ציינתי שם ומסייעא לפירש"י ריש תמיד נשחט ע"ש. ולא תיקשי על הא דקאמר מכאן והילך קדושת י"ט עליהן וזהו מטעם מוקצה בין השמשות וכדפרישית בפנים הא לא אמרינן מיגו דאיתקצאי בין השמשות משום מוקצה לשעבר שכבר כתבו התוס' בכמה מקומות ולקמן פ' המביא דבמוקצה מחמת מצוה אמרינן מיגו דאיתקצאי אפי'

לשעבר כגון גבי נויי סוכה דאסור להסתפק עד מוצאי י"ט האחרון והובא זה בהגהת הרא"ש ריש מכלתין:

הלכה ג

ואתיא כהיא דאמר ר' שמי וכו' הכינו למצוה מכסין בו מצוה. זהו כדאמר רבא בבבלי דף ח' ע"ב הכניס עפר לכסות בו צואה מותר לכסות בו דם צפור דם צפור אסור לכסות בו צואה ולפ"ז בכוי נמי היינו טעמא שאין מכסין אותו בי"ט אפי' יש לו אפר מוכן דאינו מוכן אלא לודאי ואינו מוכן לספק וכלומר שאין דעתו לספק וכוי וצואה תרווייהו חדא דינא אית להו כדאמר התם לרבא דאיהו ס"ל כוי הרי הוא כצואה ומשום ששתיהן ספק הן ואין דעתו לספק ונ"מ שאם הכין בפירוש ויחד לו קרן זוית לכך שאז מותר לכסות בו צואה וכל דבר כדאמר התם לעיל א"כ לרבא היה מותר ג"כ לכסות בו את הכוי דחדא דינא אית להו לדידיה אלא למאי דקאמר רמי בר ייבא התם דכוי טעמא אחרינא אית ביה שאין מכסין את דמו בי"ט שלא יבואו לטעות בהתרת חלבו וכדקאמר נמי הכא לקמן ולפי האי טעמא אפי' הכין בפירוש מערב י"ט לכך אסור לכסות בו את הכוי. והאי טעמא כתבו הרי"ף וכן הרמב"ם ז"ל בריש פ"ג מהל' י"ט וכן הביאו כל הפוסקים. ולכאורה טעמא בעי מה שהכריעו דלא כרבא דבתראה הוא והא לדידיה מותר כשייחד לו מערב י"ט לכך ולמאי דגריס בתוספתא ומייתי הכא לקמן אפשר לומר דטעמייהו דגדולי הפוסקים דעל כרחך הוא דאתינן לטעמא דרמי בר ייבא משום דלא לייתו למיטעי בהתרת חלבו דהא טעמא דר' יוסי והתוספתא דקאמר כוי אין מכסין את דמו מפני שהוא ספק וק"ו ממילה וכו' מיפרך הוא כמו שהשיב ר"א בנו של ר"א הקפר עליו מה למילה שאין ודאה דוחה את לילי י"ט תאמר בכסוי הדם שודאה דוחה את לילי י"ט וא"כ דין הוא שידחה ספיקו את י"ט והשתא לית לן טעמא אחרינא להמתני' דף' כסוי הדם אלא האי טעמא דלא ליתו למיטעי בהתרת חלבו ואפי' אם הכינו בפירוש לכך אסור. והאי שקלא וטריא בענין הק"ו ממילה והפירכא שהשיב ר"א הקפר מה למילה שכן אינה נוהגת בלילות כבימים וכו' גרסינן נמי בבבלי פ' כיסוי הדם דף פ"ד ובאמת לתשובת ר"א הקפר דהק"ו מיפרך הוא א"כ הוה קשה לידחי כיסוי הדם דכוי לי"ט כדאמרינן הכא וקמת וכו' וקשת בידיהון אלא דכד אתינן לטעמן משום התרת חלבו תו ל"ק מידי ועיין בתוס' שם ד"ה כיסוי שאין ודאי דוחה שבת וכו' ואין כאן מקומו להאריך:

במה דברים אמורים בשלא שחט וכו'. מפשטא דלישנא דהש"ס משמע דהאי ואל יחפור בדקר ויכסה דקאמר היינו בשאין לו דקר נעוץ מבעוד יום ולפיכך מוטב שיטול מאפר שהוסק בי"ט דאין כאן איסור דאורייתא אלא מדרבנן בעלמא דהוי כנולד ואל יחפור

בדקר ויכסה דאיכא איסורא דאורייתא והשתא שייכא שפיר הא דאבתרה חברייא אמרין שמצות עשה דוחה וכו' דחברייא פליגין וס"ל דלא איכפת לן ומה שירצה יעשה דהואיל ועשה דוחה ל"ת אפי' יחפור בדקר אין כאן איסור דאורייתא דאי מפרשינן דמיירי בשיש לו דקר נעוץ א"כ בלאו הכי אין כאן איסור ל"ת. והאי דהכא הביא התוס' שם ד"ה אמר רב יהודה וכו' וכן הרא"ש ז"ל ולא העתיק בלישנא דהכא ממש אלא כך בד"א בלא שחט אבל אם שחט מוטב שיטול מן האפר שהוסק בי"ט ממה שיניח הדם בלא כיסוי וסיים שם הרא"ש ואע"ג דבשחט בעו ב"ה דקר נעוץ אבל בלא דקר נעוץ לא משום דאיכא תרתי איסורי חדא דאינו מוכן ועוד דקעביד גומא אע"ג דאינו צריך אלא לעפרה איסורא מיהא איכא עכ"ל. ומשמע מדבריו דביש לו דקר נעוץ עדיף הוא מאפר שהוסק בי"ט וכן מדייק הב"י בסי' תצ"ח מדבריו ז"ל. והכי מסתברא שהרי דקר נעוץ לית ביה אלא חדא איסורא משום גומא אבל מוכן הוא. והרמב"ם ז"ל בריש פ"ג שם כתב ואם אין לו עפר מוכן הראוי לטלטולו הרי זה לא ישחוט ואם עבר ושחט לא יכסה דמם עד הערב. נראה מדבריו ז"ל דאין דעתו כדעת הרא"ש שיכסה באפר שהוסק היום שהרי אין זה ראוי לטלטלו אלא שאם שחט ויש לו דקר נעוץ בעפר תיחוח בזה גם להרמב"ם מכסה בדקר נעוץ כדכתב שם בסוף פ"ב:

על דעתיה דר' יונה וכו'. הך פלוגתא דר' יונה ור' יוסי מוזכר לעיל בפ"ב דחלה בהל' א' והתוס' בקדושין דף לח גבי עניינא דחדש כתבו שם הירושלמי מקשה למה לא אכלו מצה מחדש יבא עשה דבערב תאכלו מצות וידחה ל"ת דחדש ומתרץ דאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת דלאחר הדיבור. וכבר כתבתי שם דאין לנו מענין זה בהאי תלמודא כוליה כ"א שם בחלה ובסוף פ"ג דנדרים ועלה גריס כמו שהובא כאן על דעתיה דר' יונה וכו' וכך העתיקו התוס' בעצמן מלה במלה בפ"ק דר"ה דף י"ג וא"כ לא היה לפניהם שום גירסא אחרת ועל כרחך שפירשו להא דקאמר לחד מ"ד דאין מצות עשה דוחה בל"ת אא"כ היתה כתובה בצידה היינו ששניהם יהיו לאחר הדבור או לפני הדיבור ואם דבלאו הכי פירושם דוחק גדול הוא דבצידה משמע בצידה ממש או בענין הפרשה וכמו בכלאים בציצית כדפרישית בפנים אלא דקשה הרבה לפירושם להא דקאמר הכא דעשה דכיסוי הדם אם דוחה ל"ת די"ט תליא נמי בפלוגתא דהני אמוראי וכי עשה דכסוי הדם לפני הדבור היא והנה הראיתי זה לפני רב וחכם אחד (ובל אזכור את שמו מפני הכבוד) אשר פירושם להאי דעשה דמצות המוזכר בפ"ב דחלה גבי עניינא דחדש מוקשה היא מכח האי דהכא ואין מקום לפירושם כלל וכלל ולית נגר ובר נגר דיפרקינה ורצה החכם הנזכר לקיים פירושם באמרו לי והלא הל"ת די"ט לפני הדבור הוא בפרשת החודש הזה

לכם ומאשר ראיתי כי צהבו פניו לנגדי בדברו אתי בענין זה. השבתי לו כי בוודאי בעלי התוס' בעצמן יאמרו לו שקילא טיבותך ושריא אחיזרא כי כ"ש וכ"ש הוא אם הל"ת שלפני הדבור הוא ולמה לא ידחה אותו עשה דכיסוי הדם שהיא לאחר הדיבור הלא לדבריהם זה אלים טפי העשה שלאחר הדיבור מהעשה שלפני הדבור וא"כ למה לא ידחה הל"ת די"ט שאינו אלא לפני הדבור ולית דין צריך בשש ומבלתי ראוי הוא להאריך בו והמעיין בסוף פ"ג דנדרים בהאי ש"ס דמייתי נמי להאי פלוגתא דר' יונה ור' יוסה עין בעין יראה ג"כ שם שא"א לפרש להאי בצידה בענין אחר אלא כדפרישית דבצידה ממש קאמר. ומיהו דברי האי מ"ד דהכא לא קאי לפי מסקנת הבבלי דלא אשכחן חד דוכתא בש"ס דילן דמחלק בין כתוב בצידה או לא לענין דחיית העשה להל"ת. ויתר הדברים ומה דשייך לפסק דחדש והיוצא מזה מבואר הכל בחלה שם בס"ד. ודע דהא דחברייא דהכא אתיא כרבא התם בשמעתין דלא חשיב לי"ט אלא ל"ת בלחוד וכדכתבו התוס' כאן דרבא לית ליה האי סברא דרב אשי פ' במה מדליקין דשבתון עשה הוא והוה ליה י"ט עשה ול"ת ושם בתוס' ד"ה ולא מילה שלא בזמנה וכו' לא כתבו כן אלא כתבו ודוחק לומר דהש"ס ניחא ליה למיפרך די"ט עשה ול"ת הוא דקיי"ל כרב אשי אבל רבא אע"ג דלית ליה י"ט עשה ול"ת מ"מ אין כיסוי דוחה י"ט מלבדו וע"ש:

קערה שחקקה קוף מהו וכו'. להאי מ"ד דאוסר מטעמא דנעשה כמוקצה שיבש ולא ידע בו א"כ תליא האי דינא אם נאמר דהש"ס דילן פליג על האי ש"ס במוקצה שיבש ולא ידע בו או דאפשר דלא פליגי כ"א הש"ס דילן בשבת הוא דאיירי והכא בי"ט איירי ותמור מוקצה גבי י"ט וכמבואר בדברי לעיל בהלכה א' בד"ה נעשה כמוקצה שיבש וכו' ע"ש:

הלכה ד

מה מעשה בא לידיך אמר התרתי להן סולם של עלייה. זהו כלישנא קמא דהתם דף ט' ע"ב גבי בני ר' חייא נפיק לקרייתא דסולם של עלייה התירו ואמר להן צאו ואסרו מה שהתרתם דר' יהודה בא לפרש לדברי ת"ק וקאמר בד"א וכו'. ובפירוש פלוגתייהו דב"ש וב"ה במתני' איכא תרי לישנא דרב חנן התם ע"א וכמו שהבאתי בפנים במתני' ופסק הרמב"ם בפ"ה מהל' י"ט כלישנא בתרא ולחומרא והראב"ד וסייעתו פסקו כלישנא קמא לקולא וכבר המה בכתובים ואין לנו להאריך בזה כ"א זאת אומרת דהכלל הוא לדעת הרמב"ם דבכל מקום שאינו מוכרע ממקומו דרכו לפסוק כלישנא בתרא ולהחמיר:

מחלפה שיטתין דב"ש וכו'. התוס' בריש מכלתין ד"ה דילמא ב"ש לית להו מוקצה הקשו ותירצו שם בקושיא ותירוצא דהכא. מיהו הכא מסיק הש"ס דלכ"ע מוקצה דבעלי

חיים חמיר טפי והיינו אם המוקצה גופה מבעלי חיים היא ולאפוקי הנולד מבעלי חיים כמו עגל הנולד בי"ט דלכ"ע מותר. וכמבואר בהלכה א' בס"ד ע"ש:

הלכה ה

הורי ר' בא בר זבדא במעשר שני כהדא דרבי. כבר ביארתי בסוף פ"ד דמעשר שני דמה שפסק הרמב"ם ז"ל בפ"ה ממעשר שני כחכמים דהתוספתא דהכל חולין הוא משום דסמיך אמה דאיתמר בבבלי פ"ק דפסחים גבי פסקי הלכות ותפס זה לעיקר ודלא כפי' התוס' שם דמיירי שכל הככרות קשורים זה בזה וכו' דהא משמע דבכולא שמעתא דהתם טעמא משום דתלינן בעכברים הוא וע"ש. לא סוף דבר שצורך לרבים בו וכו'. מכל הלין דאיתמר בסוגיא זו למדין אנו שיש להקל אם הוא איסטניס או שיש איזה צורך לרבים וכיוצא בזה. והכא קאמר דטעמא דשמואל דמיטען מערס לערס משום דאיסטניס הוה ובבבלי פ"ג דף כ"ה קאמר גבי שמואל דטעמא משום דרבי' צריכי' לו וגבי ילתא דשרא לה רב נחמן למיפק אאלונקי קאמר משום דבעיתא שמעינן מיהת דדין איסטניס וכן רבים צריכין לו תרווייהו שווין הן להיתירא:

הלכה ח

אין מוליכין חלה ומתנות לכהן וכו'. התוס' בדף י"ב ד"ה אין מוליכין וכו' פירשו דלאו דוקא מוליכין דה"ה אם יבא הכהן לביתו לא יתנם לו וכן משמע בירושלמי דדמאי פ"ד וכו'. והביאו הנוסחא שהיה לפניהם להא דהתם ילפינן הוא מההיא והיא ילפינן מהוא וכו' ואותה של ירושלמי קרי היא וכו'. ובנוסחא שלפנינו כתיב שם הדא ילפינן מההיא. וההיא ילפינן מן הדא הדא ילפינן מההיא היא י"ט היא שבת וההיא ילפינן מן הדא בלמודין אבל בשאינן למודין לא. ופשוט הוא כאשר פירשתי שם דהדא מתני' דדמאי דאיירי בשבת ילפינן מההיא דביצה דה"ה בי"ט לא יטלם כדי ליתנם וההיא דביצה ילפינן מן הדא דדמאי דבלמודין לאכול אצלו אז הוא שמותרין לבא ולאכול כדקתני התם בהדיא אבל בשאינן למודים לא דאפי' אם יבא לאכול אצלו אסור וכדמפרש התם טעמא לא סלק על בר נש מיכול פיסחיה בביתיה דחבריה כלומר לא תעלה על דעתיה דבר נש לאכול חתיכת מאכלו שיש לו בביתא דחברא ויאמרו הרואין שזה תרם אותה בי"ט או בשבת ולפיכך אוכל את חלקו בביתו הלכך לא התירו אלא בלמודין לאכול אצלו ומיהו כל זה דוקא לנוסחא דמתני' דהכא דבחלה ומתנות הוא דפליגי ובתרומה לכ"ע אסור אבל למסקנת הבבלי הכא דפסק הלכתא כר' יוסי וכדפרישית במתני' א"כ לב"ה מותר אף בתרומה להוליכה וליתנה לכהן ואידחא לה מתני' דדמאי מהלכה וכאשר כתבתי

שם דמהאי טעמא לא זכר הרמב"ם בחבורו מהאי מתני' דדמאי ולא מחילוקי הדינים שנשנו בה דהא לר' יוסי לא אזלא אלא כב"ש דהכא ולאו כהלכתא היא:
לא אמר אלא לש אבל עירס לא וכו' התוס' והרא"ש מביאין לזה וכפסק הלכתא פירשו בה. ואני הכרחתי דקושיא היא ואדלעיל קאי והיינו דקאמר ר' שמואל עלה תיפתר בעיסה טמאה וכו'. ולהבין זה עיין לעיל פ"ג דפסחים בהלכה ג' ובמקום המצויין שם במסכת חלה ותראה ההכרח לפירושו ובכל היוצא מזה כמבואר שמה הכל דהעיקר כדעת הרמב"ם ז"ל וכך פי' ג"כ הראב"ד לדבריו ודלא כרצו לפרש ולהסיע דעתו וכוונתו למקום אחר ותירצתי שמה בעיקר הדין להשגת הראב"ד ועי"ש מבואר ומבורר הכל בס"ד:

הלכה ט

חבריא בשם ר' יוחנן שטעמן מר וכו'. נראה דהנ"מ בין הני תרי לישני דר' יוחנן דבר שאינו נעשה טעמו מר ביותר אף כשנדוך אתמול אבל פג הוא וכגון פלפלין שמפיגין טעמן וכדכתבו התוס' והרא"ש ז"ל מדלא קאמר התם דף י"ד אהא דרב הונא ורב חסדא דאיכא בינייהו פלפלין ש"מ דפלפלין נמי מפיג טעמן. והשתא נימא נמי דבהא פליגי רב ור' יוחנן דלקמיה דרב קאמר כל הנידוכין נידוכין כדרכן ופלפלין ג"כ בכלל איהו ס"ל כדר' זעירא בשם ר' יוחנן דטעמא שאין נידוכין מאתמול מפני שטעמן פג ורב הונא דהכא דקאמר בשם ר' יוחנן השום והשחליין והחרדל נידוכין כדרכן דמשמע הני אין מידי אחרינא לא וכדדייק הרא"ש בשם בעל המאור ז"ל איהו ס"ל כדחברייא בשם ר' יוחנן דטעמא שאין נידוכין מאתמול מפני שטעמן מר הוא וזה לא שייך בפלפלין וא"כ אין הפלפלין נידוכין כדרכן. והאי מילתא תליא באשלי רברבי כדכתבו התוס' ומסיימי והמחמיר לדוכן מערב י"ט הרבה ביחד יתברך באלהים ובשם המיוחד:
שחק הוא מר קונדוטין וכו'. כצ"ל וכן הביא הר"ן ז"ל:

הלכה י

תני חזקיה ופליג וכו'. עיין לעיל פ' כלל גדול שם ביארתי דעת הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות י"ט הלכה ז' כיצד אין קוצרין וכו' דפיסקיה אזיל כחזקיה דהכא ושם נתבאר הכל בטוב טעם בס"ד:

הלכה יא

אתיא דר' שמעון בשיטת ר"ע רבו וכו'. הך ברייתא דר"ש הובאה כמו כן בבבלי שלהי פרקין. והרי"ף ז"ל הביאה וכתב הרא"ש ז"ל מדהביא רב אלפס ברייתא זו משמע דפסק הלכה כר' שמעון ולא ידענא טעמא מאי ובעל העיטור ז"ל כתב דטעמא דת"ק כדגרסינן

בירושלמי אתיא דר"ש בשיטת ר"ע כמה דדריש ר"ע לכל נפש וכו' ות"ק דאסר ס"ל כר' יוסי הגלילי. ונראה לי דגמרא דידן פליגא אירושלמי דטעמא דר"ש מפרש בגמרא משום דחזו למיעבד מינייהו מאכל אדם וגם לישנא דמתני' משמע דלא כירושלמי דמשמע דרבנן אסרי תבואה לפי שאינן ראוין למאכל אדם כקטניות והרמב"ם ז"ל פסק בפ"ה מהל' י"ט כת"ק וכן עיקר עכ"ל הרא"ש. הנה הוא ז"ל כתב על הרי"ף ולא ידענא טעמא מאי ואני אומר ולא ידענא טעמא מאי כתב דגמרא דידן פליגא אירושלמי הלא דברי הגמרא דידן כדברי הירושלמי ממש הן אליבא דרבנן ואליבא דר"ש דדברי ר"ש דתוספתא דמייתי הכא תני משלחין חטין וכו' הן הן ממש כדברי ר"ש דברייתא דמייתי התם וא"כ טעמא דרבנן בחטין ובפול או בעדשים מפני שהן ראויין לעשות מהן מאכלי אדם והיינו רבנן דהכא ורבנן דהתם וטעמא דר"ש דקאמר הכא משום דדריש כר"ע לכל נפש אף נפשות בהמה בכלל אשעורים קאי שאינן אלא למאכל בהמה וכהאי דאמרינן בפ"ק דפסחים צא ובשר לחמורים דמשמע שלא היו רגילין לעשות שום מאכל אדם משעורים ומוסיף הכא בטעמא דר"ש בהא דמתיר אף בשעורים וא"כ צריכין להאי דרשא דר"ע אלא דדין תיקון מאכל לנפש בהמה תליא בפלוגתא כדלקמן. ומה שהביא בשם בעל העיטור שכתב דת"ק דאסר כר' יוסי הגלילי ס"ל פלוגתא זו מבוארת בבבלי בפ"ב דף כא אבל במכילתא פרשה בא בפסוק אך אשר יאכל לכל נפש גי' אחרת בפלוגתייהו והכי גריס שם אך אשר יאכל לכל נפש וגו' שומע אני אף נפשות בהמה ונפשות אחרי' במשמע ת"ל לכם לכם ולא לבהמ' לכם ולא לאחרים דברי ר' ישמעאל ר' יוסי הגלילי אומר אך אשר יאכל לכל נפש אף נפשות בהמה במשמע משמע מביא נפשות בהמה ומביא נפשות אחרים ת"ל אך חלק ר"ע אומר אך אשר יאכל לכל נפש אף נפש בהמה במשמע משמע מביא נפש בהמה ומביא נפשות אחרים ת"ל לכם לכם ולא לאחרים מה ראית לחלוק שאתה מוזהר על הבהמה ואי אתה מוזהר על הגוי. ע"כ. והנה לפי גירסא זו ר"ע ור' יוסי הגלילי בחדא שיטתא קיימי בנפש בהמה. והרי"ף פסק כר' יוסי הגלילי בגמרא דידן וכן דעת הרמב"ם בפ"א מהל' י"ט בהל' י"ג ובעל המאור פוסק כר"ע דאפי' נפש בהמה במשמע ויתבאר מזה לקמן בפ"ב בס"ד וע"ש בד"ה הורי ר' אבהו:

הלכה יב

תני מטלטלין את השופר וכו'. עיין לעיל ריש במה אשה מה שמבואר מזה בס"ד:

הדרן עלך פרק ביצה שנולדה

פרק ב

הלכה א

יום טוב שחל להיות ערב שבת\. כתיב את אשר תאפו אפו וכו'\. זהו כדקאמר התם ריש פרקין ותנא מייתי לה מהכא את אשר תאפו וכו' אלא דלא מייתי התם דברי ר' יהושע דמכילתא ונ"מ לדינא איכא כדמפרש הכא דלר"א אופין על האפוי דווקא וכדגריס התם מכאן אמר ר"א אין אופין אלא על האפוי וכו' ולר' יהושע נמי אופין על המבושל וא"צ פת בעירובי תבשילין וכך הוא דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל בריש פ"ו מהל' י"ט כר' יהושע שכתב אם עשה תבשיל מבערב י"ט שיהא סומך עליו ומבשל ואופה בי"ט לשבת ה"ז מותר אלא שהתוס' דף י"ז בשם ר"ת כתבו דלאפיה צריך לערב גם בפת דהא קי"ל כר"א דאין אופין אלא על האפוי וכו' והר"י חולק עליו דהא ר' יהושע בירושלמי פליג עליה וקיי"ל כר' יהושע לגביה דר"א אלא דסיימו ומ"מ אומר ר"י לא מלאני לבי לעבור על דברי דודי וצריך שניהם פת ותבשיל וכן עמא דבר. ונראה לתרץ קושית הר"י על ר"ת דהא קיי"ל כר' יהושע לגבי ר"א והואיל ונהגו כדברי ר"ת טעמא בעי לכך אלא די"ל דהאי פלוגתא דתנאי מתברר לן מפלוגתא דאמוראי. דקאמר התם בריש פרקין מנה"מ אמר שמואל דאמר קרא זכור את יום השבת לקדשו זכרהו מאחר שבא להשכיחו מ"ט אמר רבא כדי שיברור מנה יפה לשבת וכו' רב אשי אמר כדי שיאמרו אין אופין מי"ט לשבת ק"ו מי"ט לחול והשתא לרב אשי דס"ל דלכבוד י"ט הוא דתקנוהו מסתברא דצריך שניהן פת לאפיה ותבשיל לבישול ומטעמא דהרי אורח ארעא לאפות פת על כמה ימים ואין דרך לבשל תבשיל על ימים הרבה ואם לא יעשה אלא תבשיל בתקנתא דעירובי תבשילין לא יהא היכר אלא לענין בישול שלא יבשלו מי"ט לחול מק"ו שאין מבשלין מי"ט לשבת אבל באפיה אכתי יטעו מחמת שיראו שאין עושין שום תקנה באפיית הפת ויאמרו הואיל ודרך אפיה לאפות על איזה ימים לא אסרו חכמים כלל מי"ט לחול והיינו דנקט רב אשי בלישניה כדי שיאמרו אין אופין וכו' שהעיקר שחששו חכמים בשביל אפיה הוא שחששו לפי שמדרך לעשות כן מה שאין כן בבישול שלא חששו כל כך אלא דהואיל שצריך תקנה לאפיה עשו ג"כ תקנה לבישול וכדר"א וכדדריש התנא דברייתא מדכתיב את אשר תאפו אפו וכו' ש"מ לרמז שיש לך יום ששי שאין אופין לצורך מחר כדפירש"י ז"ל. אבל לרבא דס"ל דתקנתא משום כבוד השבת היא וכדרשת שמואל מזכור את יום השבת לקדשו איכא למימר דבחדא סגי שהרי כשבא לבשל בלחוד משום עירובי תבשילין כבר יזכור לשבת ומתוך כך יברור לו מנה יפה לשבת ולי"ט לפיכך אופין ומבשלין על המבושל וכר' יהושע ונמצינו למדין דרב אשי דהוא בתראה כר"א הוא דס"ל

והיינו נמי דקאמר ר"ת קי"ל כר"א מדקא מייתי סתמא דגמרא כוותיה לעיל דקאמר ותנא מייתי לה מהכא ר"ל דדברי רב אשי נמשכין הן אחר האי תנא דברייתא וכר"א והרא"ש ז"ל כתב דהנ"מ בין אלו ב' הטעמים דלרבא צריך דווקא בערב י"ט כדי שיברור מנה יפה לשבת ולרב אשי יכול לערב אפי' קודם ערב י"ט וכו'. ולפי דרכנו איכא נ"מ ג"כ בעיקרא דדינא אם צריך נמי לפת כשרוצה לאפות מי"ט לשבת או שיכול לסמוך על התבשיל אף באפיה ותליא בהא דלעיל. אלא דלפ"ז היה צריך טעם לדברי הרמב"ם שהביא בריש פ"ו לטעמא דרב אשי שכתב ואיסור זה מד"ס כדי שלא יבא לבשל מי"ט לחול שק"ו הוא וכו' ואפ"ה לא הצריך אלא תבשיל בלבד וסומך עליו ומבשל ואופה בי"ט לשבת כדסיים שם וזהו כר' יהושע דהכא ומזה נראה שאין דעתו כדעת ר"ת ומה שביארנו בענין הנ"מ אינו אלא לפי דעת ר"ת וכדי להצילו מפי הר"י מהקושיא שהקשה עליו:

אמר ר' אבהו בדין היה שיהו אופין ומבשלין מי"ט לשבת וכו'. וכדאמרינן בפסחים דף מו ע"ב דאפי' לרב חסדא דס"ל לא אמרינן הואיל מהני תקנתא דעירובי תבשילין דמדאורייתא צורכי שבת נעשין בי"ט ורבנן הוא דגזרו ביה גזירה שמא יאמרו אופין מי"ט אף לחול וכיון דאצרכוהו רבנן עירובי תבשילין אית ליה הכירא ואתיא כדרב אשי ועיין בתוס' דף ב' ד"ה והיה ביום הששי וכו' שהקשו קושית הש"ס דהכא ותירצו לרבה וכו' ובאמת לד"ה ניחא ועיין במה שנתבאר בדבור דלעיל בס"ד:

הורי ר' אבהו כהדא דר"ש בן אלעזר. והכי אמר רבא בבבלי דף יז הלכה כרשב"א ונ"מ מהאי הלכתא בענין דינא דמתני' דפ"ק דחלה עיסת הכלבי' וכו' והובאה שם דף כא ומהאי מתני' הביאו הפוסקים ראיה דהלכה כר"י הגלילי דס"ל לכם ולא לכלבים כמבואר בתוס' שם וזכרתי מזה לעיל בסוף פ"ק ד"ה אתיא דר"ש וכו' ובעל המאור דפסק כר"ע כתב דאין ראיה משם די"ל דמודה ר"ע בעיסת הכלבים מכיון דאפשר להו לכלבים בעיסה בלא אפיה לא טרחינן במלאכה יתירה אלא בזמן שהרועין אוכלין ממנה עכ"ל והשתא לדברי רשב"א דשרי להטריח כי היכי דתהא נאפית הפת יפה א"כ קשה למה לא נתיר גם בעיסת הכלבים מהאי טעמא ואלו להפוסקים כר"י הגלילי ניחא דטעמא כי היכי דלא נטעי לומר דאפי' נפש בהמה במשמע וכר"ע:

מזכה להן משלו וכו'. והכי מסיק לה בבבלי דף יז דהוא נאסר וקמחו נאסר ולפיכך צריך להקנות קמחו לאחרים ואז עושין לו משלו:

מעשה באחד שהדיר את בנו לתלמוד תורה וכו'. גרסינן להא לעיל סוף מס' בכורים ופירשתי שמה כפירש"י בנדרים פ"ד דף לח ע"ב דגריס נמי שם כעין זה אמר ר' יעקב המדיר בנו לתלמוד תורה מותר למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר ר' יצחק

אמר לצלות לו דג קטן ופי' לתלמוד תורה שהדיר את בנו מנכסיו אם לא ילמוד תורה והרא"ש ז"ל שם וכן בפסקיו בשם הרמב"ן ז"ל יש להם פי' אחר שהדירו אביו שלא יהנה אביו ממנו כדי שלא יתבטל מתלמוד תורה והביאו ראיה לפירושם מההיא דבכורים דקאמר עלה שם ר' יעקב בר אידי בשם ר' יוחנן אף לוקח לו חפצים מן השוק ולא פליגין כאן באיש כאן באשה אם היה אדם מסויים עשו אותו כאשה. פירוש שאין דרכה של אשה לחזור בשוק לפיכך אם הדירה את בנה לתלמוד תורה מותר ליקח לה חפצים בשוק וכן אדם חשוב שאינו רגיל ליקח חפצים מן השוק עשו אותו כאשה עכ"ל ובאמת שיש לפרש להיא דהכא כפי אחד מן הפירושים דשניהם סובלים כאן לפי הענין ולא עוד אלא שלפי הענין דהכא יותר קרוב לפרש כפי' הא' ואם שסובל ג"כ כפי פי' הב' אלא דההיא דבכורים יותר נוח פי' הרמב"ן והרא"ש והר"ן שהרי קאמר כאן באשה והרי אינה מחוייבת ללמוד תורה ולא ללמד את בנה תורה והיה צריך לדחוק דאעפ"כ אירע שהדירה את בנה מנכסיה אם לא ילמוד תורה וניחא לפירושם די"ל שהדירה שלא תהנה מנכסי בנה כדי שלא יתבטל מתלמוד תורה שהוא חייב בה ואעפ"י שחייב בכבודה מ"מ היא אסרה נכסיו על עצמה ועוד הביא הרמב"ן ראיה לפירושו מדכתב בתוספתא דבכורות מעשה באחד שהרצה את בנו ללמוד תורה והדירו מלעשות מלאכה והתיר לו ר' יוסי ברבי למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר:

והלכה כדברי התלמיד. אבל בבבלי פרקין דף יז ע"ב אמר רבא הלכתא כתנא דידן ואליבא דבית הלל ובענין מה שכתבו התוס' שם במה שפלפל הר"י עם ר"ת נתבאר לעיל בריש הל' בס"ד:

מתניתא מסייעא לר' יוחנן וכו'. ובבבלי דף ט"ז ע"ב דמותיב מהאי ברייתא לרב דקאמר עירובי תבשילין צריכין כזית בין לאחד בין למאה דהא תניא עירוב תחלתו וסופו אין לו שיעור מאי לאו אין לו שיעור כלל לא אין לו שיעור למעלה אבל יש לו שיעור למטה. ומשמע דבין בתחלתו ובין בסופו יש לו שיעור למטה וכדמפרש התם לעיל מינה והא דקתני במתני' שייר כל שהוא וכו' דלאו כל שהוא ממש קאמר אלא דאית ביה כזית וכ"כ הטור בסי' תקכ"ז ובלבד שיהא בו כזית שזהו שיעורו בין בתחלתו בין בסופו. ומדברי הרמב"ם בפ"ו בהל' ג' לא שמעינן בהדיא דגם סופו בעינן כזית שלא כתב שם אלא סתם עירובי תבשילין שיעורו אין פחות מכזית בין לאחד בין לאלפים ואפשר לפרש דהא דקאמר הכא לית הדא פליגא על ר' יוחנן וכו' בניחותא הוא כלומר הא דקאמר רב אומר אני אין פחות מכזית היינו בפחות מזה אינו יוצא כלל ואם יש בו כזית אפי' לאלף סגי והיינו דר' יוחנן דקאמר עלי ועל מי שלא עירב ואפי' הן אלף ודקאמר מתניתא

מסייעא לר' יוחנן ה"ק דהא דקתני אין לו שיעור היינו בין לאחד בין לאלף בכזית סגי ואין לו שיעור על בני אדם קאי וזהו כר' יוחנן דקאמר שאומר עלי ועל מי שלא עירב ולא דפליג על רב אלא הואיל ור' יוחנן הוא דקאמר בפירוש עלי וכו' קאמר מסייעא לר' יוחנן ולפ"ז לא פליגא הא דהכא על המסקנא דהתם. ודע דהא דכתבו המפרשים בשם הירושלמי דשיעור עירוב תבשילין בכביצה לא נמצא זה בירושלמי שלפנינו שזה מן הראבי"ה שהיה לו ירושלמי בגי' שונים וכן להא דהובא בהגהת מיימוני פ"ו מי"ט ירושלמי עירוב תבשילין כך הוא נוטל פת כביצה ותבשיל ככזית ואומר כו' מי"ט לחבירו ומי"ט לשבת וכו' ופי' ראבי"ה הא דאמר מי"ט לחבירו היינו שבא י"ט בע"ש ושבת הוא י"ט שני ואשמעינן שצריך להזכיר שניהם וכו' ע"ש והביא לזה הב"י סי' תקכ"ז ופלפל הרבה בפירושו ע"ש וכל וה לא נמצא בהירושלמי שלפנינו אלא שלפני הראבי"ה היה לו הירושלמי בהעתקות אחרות וכן תמציא עוד לקמן בריש פ"ק דתענית שהבאתי מ"ש הראבי"ה והוא במרדכי ולא כן הגי' בירוש' שלפנינו ע"ש:

הלכה ב

מתניתא בכלים גדולים וכו'. כדפרישית דכלים גדולים שאין דרך לשאוב בהן מים וכלים קטנים דקאמר מערים עליהן ומטבילן היינו בשדרכן לשאוב בהן מים ולא בקטנים ממש קאמר וזה מוכרח מדמייתי עלה להאי דר' הושעיא ולברייתא דנפל דליו וכו' לסייעתא וכהאי ברייתא דמייתי נמי בבבלי פרקין דף יח מדלין בדלי טמא והוא טהור וכדכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהל' י"ט בהל' י"ח מדלין בדלי טמא והוא טהור מאליו והכ"מ בפ' כ"ג מהל' שבת בהל' כ"ח כתב על מה שכתב שם הרמב"ם אסור להטביל כלים טמאים בשבת מפני שהוא כמתקן כלי. ועיין בירושלמי פ"ב דתרומות דמתיר כלים קטנים ולא חש ליה רבינו משום דבמס' ביצה מוכח דכולהו אסירי עם טעמי דאיתא התם ולזה לא חילק רבינו עכ"ל. הבין הוא ז"ל דכלים קטנים דקאמר הכא קטנים ממש קאמר אבל אינו כן אלא כדאמרן וכדמוכח ואתיא האי דהכא ממש כהאי דהתם בגופא דדינא דמערים ופשוט הוא דבכל חילוקי דינים אלו שבת וי"ט דין אחד להן. אלא שלזה צריך לעיין במה שנתן הרמב"ם בהל' שבת שם הטעם מפני שהוא כמתקן כלי וזהו כטעמיה דרבא בבבלי שם ובפ"ד מהל' י"ט כתב בה' י"ז כלי שנטמא מערב י"ט אין מטבילין אותו בי"ט גזירה שמא ישהה אותו בטומאתו וזהו כרב ביבי דהתם וכדתניא כוותיה ואמאי הניח כאן טעמיה דרבא וכמ"ש בהל' שבת ונ"מ גדולה איכא בין הני טעמי בכלי שנטמא בולד הטומאה דלטעמא דמתקן שרי דכיון שאין טומאתו אלא מדבריהם אין כאן תיקון וכהאי מ"ד דהכא וכדפרישית בפנים (ועיין במה שפירש"י ז"ל ובתוס' שם

ותמצא שהכל נכלל במה שביארתי בפנים ואם דבענין הקושיא דרש"י ז"ל שהקשה להי"מ הרי ראוי להשתמש בו חולין שאין הערב שמש אלא לתרומה וקדשים וכו' אפשר לתרץ דאזלא כמ"ד דחולין שנעשו על טהרת תרומה כתרומה דמי לכל מילי מיהו לא נאריך בזה מכיון דהאמת הוא בהאי דינא כדכתב רש"י דבטומאה מן התורה דוקא הוה כמתקן אבל בנטמאו בולד הטומאה וכגון במשקין טמאין לא מיחזי כמתקן וכן ביאר שם הרמב"ם בהל' י"ט להאי טעמא שאף בנטמא מערב י"ט בולד הטומאה מטבילין אותו בי"ט לפי שהוא טהור מן התורה) ובהא דקאמר הכא ברוצה להשתמש בהן חולין בטהרה יש לתרץ נמי קושית התוס' שהקשו ד"ה כלי וכו' לפי' הא' דרש"י וכתבו ומיהו קשה היאך הוא מותר להטביל כלי שנטמא בולד הטומאה דאם רוצה להשתמש בחולין א"צ טבילה וכו' דיש לומר להשתמש בהן חולין בטהרה דטבילה בעי והערב שמש לא בעי. אבל לטעמא שמא ישהה ואתי לידי תקלה להשתמש בו אף בשנטמא בוולד הטומאה שייך נמי למיגור דמיהת תקלה מדרבנן איכא אם ישתמש בהן במידי דאיכא איסורא דרבנן וכולה כחדא גזירה דמיא. והתי"ט כתב כאן על זה ובדברי הרמב"ם יש לי מבוכה גדולה וכו' ואיכא בינייהו לפע"ד לענין טבילת כלים חדשים דלהשהות ליכא חששא דלא שייך תקלה לגבייהו דאין משתמשין בהן כל עיקר עד שיטבלו ואילו לתיקון מנא איכא. ואין לדברים אלו שורש ועיקר דלמה לא ניחוש שמא בתוך זמן הרבה שישהה אותן עד י"ט ישכח וישתמש בהן בלא טבילה ובכלי מתכות טבילה מדאורייתא בעי. מיהו להציל להרמב"ם ממבוכה גדולה כזו נראה לע"ד שהדברים פשוטים שתפס הוא ז"ל לשני הטעמים לעיקר אמנם כל אחד ואחד במה דשייך ביה וכדבעינן למימר לקמן ובתחלה אומר אני דהך חששא דלא ליתי לידי תקלה מן הסברא הוא דלא אמרו אלא בזמן מרובה וכגון ההיא דמעשר בהמה ברישׁ פ"ט דבכורות ובכמה מקומות בבכור שם וכן תמצא בסוף פ"ק דפסחים דקאמר ותקלה עצמה תנאי היא דמשמע מהתם דלזמן מועט לא חיישינן לתקלה ויותר מבואר הוא בפ' הגוזל בתרא דף קט"ו וכמ"ש התוס' ד"ה אתי לידי תקלה שכתבו ומסיק אי חיישינן לתקלה תנאי היא והא דאמר בפ"ק דשבת גבי י"ח דבר גידולי תרומה תרומה כו' משום תרומה טמאה ביד כהן דילמא משהי ליה ואתי לידי תקלה והתם ליכא מאן דפליג דכ"ע אית להו י"ח דבר אור"י דשאני התם דפעמים שמשהה אותן ביותר וכו' ע"ש אלמא בזמן מרובה הוא דשייך הך חששא דתקלה לכ"ע ולאפוקי בזמן מועט ומכיון שכן אף אנו נאמר דלגבי שבת שאין כאן זמן מרובה אף מאחד בשבת לשבת לא חששו לתקלה ולא שייך האי טעמא שמא ישהה ואתי לידי תקלה אלא גבי י"ט דעל הרוב חששו מכיון דמי"ט לי"ט ומן הרבה חששו

שמא כשנטמא הכלי לאחר י"ט ישהה עד י"ט שלאחריו הואיל וביו"ט הוא פנוי ואתי לידי תקלה ולפיכך אפי' נטמאו בעי"ט חששו לכך הואיל וביו"ט שייך טעמא דשמא ישהה לא פלוג רבנן דא"כ נתת דבריך לשיעורין אבל גבי שבת דלעולם אין כאן זמן מרובה לא חששו ולא שייך טעמא דשמא ישהה עד השבת וליכא אלא האי טעמא דרבא ולפיכך לא הביא הרמב"ם גבי שבת אלא טעמא שהוא כמתקן ומיהו אכתי טעמא לאידך גיסא בעי מפני מה לא הביא טעמיה דרבא גבי י"ט. ונראה דדין מה שהוא נראה כמתקן בי"ט והוא לצורך אוכל נפש וכגון הכא בטבילת כלים דמסתמא יש בהן לצורך תיקון אכילה ללוש ולאפות ולבשל בהן וכיוצא בזה תליא בפלוגתא דר' יהודה ורבנן דהתם לקמן בפרק אין צדין דף כ"ח דלר' יהודה מותר במכשירי אוכל נפש באי אפשר לעשותן מערב י"ט ואפסיקא הלכתא התם כוותיה וכן דעת רוב גדולי הפוסקים וכ"כ הרא"ש שם לדעת הרי"ף ז"ל וכן דעת הרמב"ם ז"ל כמבואר מדבריו בפ"ד מהל' י"ט ע"ש ולפ"ז אין לנו טעם אחר לאסור כלי שנטמא מערב י"ט להטביל אותו ביו"ט אלא משום גזירה שמא ישהה ולא פלוג רבנן כדלעיל אבל לאסור מצד עצמו ולומר שהוא נראה כמתקן מלאכה בכלי אין לנו שהרי כלי זה נטמא אתמול וא"א היה להטבילו מחמת טירדת י"ט ואפי' במלאכת מכשירין מותר בכה"ג ביו"ט ומכ"ש כאן שאינו אלא משום שבות בעלמא דמיחזי כמתקן והלכך על כרחך דאתינן להאי טעמא דרב ביבי וכדתני בהדיא בברייתא בכלי שנטמא בערב י"ט שאין מטבילין אותו ביו"ט גזירה שמא ישהה ולא תיקשי לרבא היכי קאמר הכא מפני שנראה כמתקן כלי משום דרבא לטעמיה הוא דאזיל דס"ל בפ' אין צדין שם הלכה ואין מורין כן דמחמיר במכשירין וה"ה הכא ואנן לא קיי"ל כרבא בהא כמבואר בדברי הרא"ש ז"ל ע"ש. זהו מה שנלע"ד בזה. וראיתי לבעל לח"מ שכתב שהרלב"ח תירץ בזה תירוץ נכון בפסק שלו ואיננו בידי לחקור אחר דבריו שם:

דרש ר' לוי כהדא דר' חנניה סגן הכהנים. ובתוס' דף יח ע"ב ד"ה כל חייבי טבילות שהביאו הא דהכא וגרסי הורה ר' לוי כר"ח סגן הכהנים ע"ש דמשום זה כתבו ולית הלכתא כהך משנה דקאמר כל חייבי טבילות וכו'. ובבבלי תענית דף יג שהובא הך ברייתא אין שם הכרעה להלכה ומשמע דהלכה כת"ק וכ"פ הרמב"ם בפ"ג מהל' שביתת העשור בהל' ב'. ולהגי' שלפנינו דרש ר' לוי הוה משמע ראיה להלכה מכאן דשאני דרש מהורה וכהאי דאמרינן דאיכא נ"מ בין דרש בפירקא ובין אורויי להלכה כדאמר בבבלי פ"ד דתענית דף כו ע"ב דהיכא דאמר הלכה דרשינן לה בפירקא מנהג מידרש לא דרשינן אורויי מורינן נהגו אורויי לא מורינן ואי עביד עביד ולא מהדרי ליה מיהו כבר כתבו התוס' דאף לת"ק לא נשנה זה אלא בזמן שהיו עוסקין בטהרות אבל לא בזמן הזה וכו' ע"ש:

הלכה ג

מתניתא דלא כרבי וכו'. למאי דמבואר מהכא אתייא כלישנא בתרא דהתם שם ואב"א רבנן וכולה מתני' בשבת וכדביארו התוס' בד"ה ושוין וכו' דלמאן דמוקי מתני' בשבת וכרבנן ניחא וכן ביארתי בפנים:

הלכה ד

כל עמא מודייא באשם מצורע שסמך עליו מאתמול לא יצא. נראה דהא אתיא כמ"ד סמיכת אשם מצורע דאורייתא דהא מחמיר ביה בסמיכה דלכ"ע בעינן ביה תכף לסמיכה שתיטה וזה כהאי דבעי למימר בפ"ג דזבחים דף לג גבי כל הסמיכות שהיו שם קורא אני עליהן תיכף לסמיכה שחיטה חוץ משל אשם מצורע שהיה בחלל שער נקנור לפי שאין מצורע יכול ליכנס בעזרה וכו'. ואלו למאי דאסיק התם כאיכא דאמרי וכו' אלא איפוך סמיכת אשם מצורע לאו דאורייתא ותיכף לסמיכה שחיטה דאורייתא א"כ כיון דסמיכה זו מדרבנן מהיכי תיתי דנחמיר בה אפי' אם הסמיכה היא מאתמול וכן אין לחלק בין בזמנו לבין עבר זמנו כדמחלק ר' יוסי לקמן ואין כאן מקומו להאריך:

אמר ר' יוסי בר בון דוד מת בעצרת וכו' משמע דלא בא ר' יוסי בר בון אלא לתרץ הפסוק דמפני מה לא הקריבו הכל ביום ההוא וזה למאי דפריך לב"ש הרי היו יכולין להקריב כל השלמים היום. ולכאורה לב"ה נמי ע"כ דצריך להאי שינויא ואי דנימא משום דלא הספיקו להקריב הכל ביום אחד וכדכתיב וזבחים לרוב לכל ישראל א"כ גם לב"ש נימא הכי וצ"ל דהאמת הוא דמשני שכך קיבל דמטעם שהיו אוננים לא הקריבו היום וה"ק דהשתא ניחא בין לב"ש ובין לב"ה. והתוס' בחגיגה דף י"ז בד"ה אף עצרת יש לו תשלומין מביאין לזה וכתבו בירושלמי אמר ר' יוסי בר' בון וכו' כלומר מהתם משמע שהיו לו תשלומין וכו' ע"ש ובאמת האי דהכא לא איירי לענין תשלומין כלל אלא די"ל דממילא משמע דאם הקריבו למחרת מפני שלא הקריבו בראשון א"כ ש"מ דעצרת יש לה תשלומין ומיהו תשלומין כל ז' ליכא למילף מהאי קרא דלא כתיב אלא למחרת היום ההוא ועוד דלמאי דקיי"ל כר' יוחנן שם דף ט' גבי תשלומין דכולן תשלומין דראשון הן ולדידיה מאן דלא חזי בראשון לא חזי בשני כדקאמר התם ופשיטא למאי דכתבו התוס' שם ד"ה תשלומין זה לזה וההיא דלקמן דילפינן תשלומין לחג העצרת מחג המצות כל ז' לא מסתבר למימר תשלומין זה לזה כיון דחול גמור הוא. א"כ לכ"ע בעצרת תשלומין דראשון הוא לפ"ז קשה והרי לא היו ראוין להקריב בראשון מכיון שהיו אוננים ובאנינות ודאי לא שייך לדמות לטומאה וכדקאמר התם לר"י שאני טומאה דיש לה תשלומין בפסח שני דלא מצינו זה באנינות דהא קיי"ל אונן טובל ואוכל פסחו לערב

ואין לנו לתרץ קושיא זו לסברת התוס' שרוצים ללמוד מכאן לסמך תשלומין לעצרת אם לא שנאמר שהן מפרשי להא דר' יוסי בר' בון דהכא דלאחר שהתחילו להקריב שלמי חגיגה היום אירע זה שמת דוד ונעשו אוננים וכעין שרמזתי זה בפנים וע"כ לומר כן דהא ביום ההוא כתיב ויזבחו לה' זבחים אלא שלא הספיקו להקריב הכל עד שאירע זה והוצרכו להקריבן למחר והשתא ראוין היו בחתלה בראשון ומכיון דרמי חיובא עלייהו תו לא פקע מינייהו ודמיא הא למאי דכתבו התוס' בפ"ק שם ד"ה כיון דלא חזי וכו' וצ"ע אם היה פשוט בראשון וחזר בשני מי אמרינן כיון דחיובא עליה רמיא בראשון או לא פקע מיניה וכו' וזה שנסתפקו למ"ד תשלומין זה לזה נינהו כדסיימו שם ואלו למ"ד תשלומין דראשון סברא קיימת הוא ועיין עוד במאי שכתבו התוס' ריש חגיגה ד"ה תשלומין דראשון וכו' ולא המ"ל חיגר בשעה ראשונה ונתפשט בשני דהא פשיטא הוא ור"ל פשיטא הוא דהשתא חזי וא"כ מכ"ש לגוונא דאמרן:

הלכה ה

פתר לה תרין פתרין וכו'. זהו כעין האיבעיא בבבלי דף כ"א ע"ב האי מדורה מאן קתני לה וכו'. והתם פשיט לה דקתני בהדיא דב"ה הן דמתירין במדורה ולא ב"ש:

הלכה ח

ולא מקרצפין שלא יבואו לידי תלישה. להאי טעמא אף לר"ש אסור דהוה פסיק רישיה ובבבלי קאמר דלרבנן ס"ל דגזרינן קירצוף אטו קירוד וטעמא משום חבורה וא"כ לר"ש דבר שאין מתכוין הוא ומותר. וכתב הרא"ש ז"ל הא דלא אידכר התם משום תלישת שער צ"ל שלא היה עשוי כעין שלנו ולא היה תולש את השער אבל שלנו ודאי אסור:

הלכה י

אוף אנן תנינן ניטלין בשבת. עיין בזה לעיל בפ' כירה בהלכה ג' ובמקום המצויין שם מה שנתבאר בזה ובדין פגה שטמנה בתבן והיוצא עוד מזה בס"ד:

פרק ג

הלכה א

אין צדין דגים מן הביברין וכו'. פי' התוס' והרא"ש ז"ל דקצירה וצידה וכיוצא בהן אסורין משום דדמיין לעובדא דחול ומסיים הרא"ש ובירושלמי מסמיך ליה אקרא וכו'. בפ' דלעיל בהל' י ובפ' כלל גדול וע"ש בד"ה תני חזקיה מה שביארתי לדעת הרמב"ם בזה בס"ד:

אלא כאן בגדולה כאן בקטנה. כבר כתבתי מזה לעיל פ' האורג בהל' ה' דלסוגיא דהכא דמקשי מדיוקא דמתני' דהכא אדהתם כדקאמר מחלפא שיטתין דרבנן כו' אתיא שפיר הך שנויא כאן בגדולה כאן בקטנה אבל להסוגיא דהבבלי כאן ובפ' האורג דרמי מהברייתא דהתוספתא אמתני' דכאן ומשני עופות אעופות דהא דקתני צפור למגדל בצפור דרור עסקינן וכו' השתא דאתית להכא חיה אחיה נמי ל"ק הא בביבר קטן הא בביבר גדול. א"כ למאי דדייק הכא נשארה בקושיא דאי מוקמינן להמתני' בביבר קטן פשיטא דקשיא אמאי לא קתני נמי דצדין מגינה לחצר קטנה כמו דאיירי בביבר קטן ויש ליישב ואין להאריך:

כל שהוא מחוסר נשבים וכו' מכאן משמע להדיא דאף בדגים הדין כן וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' י"ט בהל' ז' דגים שבביבירין גדולים וכו' כל שהוא מחוסר צידה עד שאומרים הבא מצודה ונצודנו ה"ז מוקצה ואין צדין אותן בי"ט ואם צד לא יאכלו וכל שאינו מחוסר צידה ה"ז מוכן וצדין אותו בי"ט ואוכלין אותו. ודעת הראב"ד בהשגות שם דדגים אפי' בביבירין קטנים אין צדין והטעם מפני שהם מכוסין מן העין וכבר הביא הה"מ ראיה לדברי הרמב"ם מההיא דהסוכר אמת המים וכו' וכדאמר רב נמי הכא סכרא דנהרא שרי. וראיה מבוררת ביותר מהאי דקאמר שמואל הכא צד הוא בפיטס והיא חבית גדולה ואין דרך להשים בפיטס אלא דגים וזו ראיה גמורה היא ואין להשיב עליה:

הלכה ב

הוי דהוא אמר אין הגוי צריך הכן. משמע דהכי הויא המסקנא דהלכה כר' חייה רבה לגבי ר"ש ברבי וכמו שזכרתי מזה בריש פרק כיצד מברכין דהכי מוכחא מכמה מקומות בהש"ס וכן תפס בעל המאור ז"ל למסקנא כדעת האומר שאין דבר תלוש שביד הגוי צריך הכנה אלא דוקא בדבר שיש במינו במחובר ומחוסר קצירה או צידה בהא הוא דחיישינן שמא היום הוא נתלש או ניצוד כמו שכתב מענין זה בפרקין על הא דאמר רב פפא הלכתא נכרי שהביא דורן לישראל אם יש באותו המין מחובר אסור וכ"כ הר"ן ז"ל בסוף פ' משילין על פי זה וכן הובא בש"ע סי' תצ"ח וכ"כ בטור סי' תקי"ז גבי דין חנווני נכרי שאסור ליקח ממנו דבר שבמינו מחובר או מחוסר צידה ודבר שאינו מחובר ואינו מחוסר צידה מותר ליקח ממנו אפי' הובא היום מחוץ לתחום. ובדיניה דרב פפא שהביא דורון לישראל וא"כ נלקט או ניצוד בשביל ישראל מבואר הוא בסי' תקט"ו כדאמר רב פפא שאם יש באותו המין במחובר אסור ולערב נמי אסורין בכדי שיעשה ואם אין באותו המין במחובר ולא מחוסר צידה אם בא מתוך התחום מותר לכל ואם באו מחוץ לתחום אסור למי שהובאו בשבילו ולכל בני ביתו וכמבואר שם. וכתבתי זה שלא לדמות

דיניה דרב פפא לדין אם לא הובא בשביל ישראל כמבואר מדברי הש"ס והפוסקים דלא שייך דיניה דרב פפא אלא בהובאו בשביל ישראל דוקא ולא בענין אחר ולא כהטועין ומדמין לענין הא דקאמר צריך להמתין לערב בכדי שיעשו דלדעת המחמירין שהוא עד מוצאי י"ט השני בי"ט של גליות כמו שהובא בהגה"ה ריש סי' הנ"ל שאף בדגים הניקנין מן השוק הדין כן וכגון שקנה נכרי א' מן השוק בשביל ישראל בי"ט הראשון של גליות שצריך ג"כ להמתין למוצאי י"ט השני בכדי שיעשו וטעות גדול הוא בידם. והנני מרחיב קצת בזה ואף שמבואר הוא בדברי הפוסקים וגדולי האחרונים מ"מ אין בית המדרש בלא חידוש ויוצא לנו כמה מילי מעלייתא בדינים האלו. ידוע הוא דלהאי דרב פפא מחולקין רש"י והתוס' בטעם האיסור בדבר שיש במינו מחובר או מחוסר צידה ולכל חד וחד יש בו חומרא מצד אחד וקולא מצד אחד דלרש"י שפי' הטעם כדי שלא יהנה ממלאכת י"ט יש בו חומרא שאסור לכל ישראל עד לערב בכדי שיעשו ואף למי שלא הובאו בשבילו ויש בו קולא דאין אסורין אלא בו ביום בי"ט של גליות ולערב י"ט הראשון מותרין בכדי שיעשו דממ"נ מותר אם הראשון י"ט הוא א"כ לערב חול הוא ואם השני י"ט א"כ בראשון שהוא חול נלקטו או ניצודו. ולדעת ר"ת בתוס' שהטעם הוא דגזרינן שמא יאמר הישראל לנכרי להביא לו בי"ט כדי שיאכל לערב מיד א"כ יש בו קולא שאינו אסור אלא לאותו ישראל שהובאו לו ואסור לערב עד בכדי שיעשו אבל לישראל אחר מותר לערב מיד דלא חיישינן שיאמר לנכרי שיביא בשביל אחר דאין אדם חוטא ולא לו ויש בו חומרא שאף בי"ט של גליות אם הובאו ביום ראשון אסור אף ביום שני עד לערב ובכדי שיעשו דגזרינן שמא יאמר לנכרי להביא לו ביום ראשון כדי שיאכל בי"ט שני. ועוד מצינו קולא לטעם ר"ת דחייש שמא יאמר לנכרי א"כ אינו אסור לערב עד בכדי שיעשו אלא בנכרי שעושה בשביל ישראל אבל אם עשה בשביל עצמו מותר לערב מיד וכהאי דמרחץ בפ' שואל דף קנ"א דאם רוב נכרים בעיר למוצאי שבת רוחץ בה מיד כל זה מבואר מדברי הרא"ש ז"ל והרמב"ם ז"ל דעתו כדעת רש"י ז"ל וטעמו שכ"כ בהדיא בפ"א מהל' י"ט בהל' כ"ד ב' י"ט אלו של גליות וכו' כיצד ביצה שנולדה בראשון תאכל בשני חיה ועוף שניצודו בראשון יאכלו בשני וכו' ודיניה דרב פפא הביא בפ"ב בהל' י' שכתב שם נכרי שהביא תשורה לישראל בי"ט אם יש מאותו המין במחובר לקרקע או שהביא חיה או עופות ודגים שאפשר לצודן בו ביום הרי אלו אסורין עד לערב וימתין בכדי שיעשו. והיינו עד לערב של יום הראשון בי"ט של גליות כדבריו בפ"א. והרב המחבר קבע בש"ע סי' תקט"ו כדברי הרמב"ם ורש"י אלא שבהג"ה כתב ויש מחמירין לאסרו עד מוצאי י"ט שני ונוהגין להחמיר וכו'. ובסעיף ב' שם כתב

המחבר אפי' תלשן העכו"ם או צדן לעצמו וכו' אסור לאכלו בו ביום וכו' אבל לערב מותרין מיד וכו' והנה אף שקבע בסעיף א' כדעת רש"י והרמב"ם והיה נראה להחמיר אף באם צדן לצורך עצמו ולאסור בכדי שיעשו דאין זה אלא לדעת ר"ת וטעמו כמוזכר אלא דמ"מ אף לדעת רש"י יש להחמיר מיהת בו ביום דווקא דהאיסור משום מוקצה הוא כמבואר בב"י שם ואע"ג שלא עשה בשביל ישראל ולערב מותר מיד והיינו במוצאי י"ט ראשון שהרי אפי' עשה בשביל ישראל והובא לדורון בשבילו אינו אסור אלא עד לערב יום הראשון ובכדי שיעשו וכאן בסעי' ב' שצדן לצורך עצמו מותר לערב מיד ולערב של יום ראשון הוא מכל הלין שמעינן להדיא דלכל הדיעות ולכל החומרות לא נאמרו הדברים אלא דווקא אם הובאו בשביל ישראל כמוזכר בסעיף א' ואפי' לדעת המחמירין כר"ת וסייעתו זהו דווקא אם הובאו בשביל ישראל וכלישניה דרב פפא נכרי שהביא דורון וכו' וכלישניה דהרמב"ם עכו"ם שהביא תשורה וכו' ושאר גדולי הפוסקים ובכולם לא תמצא שום חשש איסור בנכרי שקנה בשביל ישראל בי"ט ראשון לחוש לאיסור לערב. כללא דמילתא כל היכי דלאי איתעביד איסורא דאורייתא בשביל ישראל כגון שהנכרי צדן לצורך עצמו או שנכרי קנה מן השוק אפי' לצורך הישראל וגוף המלאכה לא היתה לצורך ישראל בלבד אין לנו לאסור אלא בו ביום בלבד וכההיא דמרחץ בעיר שרובה נכרים וזה הוא לכל הדיעות ואחר כל החומרות ואין לנו להחמיר עוד יותר בלי שום טעם בדבר. דוק ותשכח שכדברי כן הוא וכל המעיין ולבו שלם במקור הדברים בש"ס ובדברי גדולי הפוסקים יודה לזה שכל דבר הניקח מן השוק בי"ט אפי' הוא ממין המחובר ומחוסר צידה דאע"ג דלכתחלה אסור לישראל בעצמו ליקח בי"ט כדין חנווני נכרי המוזכר בטור ובש"ע סי' תקי"ז וזכרתי לעיל מ"מ אם ניקח ע"י נכרי מן השוק בי"ט והוא דבר שלא הובא בודאי בשביל ישראל וכגון בעיר שרובה נכרים מותר לאכלו לערב אף בי"ט ראשון של גליות וזהו לכל הדיעות ולכל החומרות דאין כאן חשש שיאמר הישראל להביא לו בי"ט וגדולה מזו אמרו בישראל שאמר לנכרי מבעוד יום תקנה לי יונים למחר אעפ"י שלכתחלה לא יפה עשה מ"מ אם עשה כבר מותר לאכול מהם בי"ט ובלבד שלא יהא רגיל בכך כו' וכמוזכר בטור סי' הנזכר וכן בש"ע שם סעיף ב' וא"כ מכ"ש כשהנכרי עשה מעצמו כן וקנה בשביל ישראל דגים וכיוצא בהן בי"ט שמותר לאכלן מיהת בי"ט הראשון לערב ואפי' בכדי שיעשו לא צריך להמתין בכה"ג מדינא ולכל הפחות בכדי שיעשו מותר הוא לכ"ע ודע דבענין טעם רש"י שלא יהנה ישראל ממלאכת י"ט והכוונה אם נעשה בדבר מלאכת איסור דאורייתא וזהו פשוט מבלי צריך לאומרו והביאו התוס' לדעת רש"י ולדעת בה"ג ור"ת גם בפ' בכל מערבין דף ל"ט ע"ב ד"ה

אי משכחת להו לא תימא להו וכו' וכתבו שם וריצב"א אומר דבירושלמי משמע (ויש שם ט"ס בציון הירושלמי כי זה הוא בירושלמי פ"ב דתרומות בהלכה דהמבשל בשבת) דטעם כדי שיעשו כפי' רש"י וכו' ע"ש. ואני ביארתי בתרומות שם דלא משמע כפי' רש"י ובה"ג אלא בענין דמבשל בשבת בשוגג דקיי"ל כר' יהודה דיאכל למוצאי שבת. ובזה הוא סיוע לדעת רש"י ובה"ג דפסקו דצריך להמתין במוצאי שבת בכדי שיעשו וכדין עבר ושהה מדמדמה הש"ס התם ההיא דלא תמלא אשה וכו' לדין המבשל בשבת בשוגג דמשמע דגם במבשל צריך שלא יהנה ממלאכת שבת וימתין בכדי שיעשו. ולדעת הרמב"ם והסוברים כוותיה דס"ל לחלק בזה דבדין עסקיות וכו' כתב בפ"ג מהל' שבת בהל' י"ב ואם עבר ושהה אסורין עד מוצאי שבת וימתין בכדי שיעשו ובדין המבשל בשבת בשוגג כתב בפ"ו בהל' כ"ג ואם בשל בשגגה למוצאי שבת יאכל בין הוא בין אחרים מיד והבאתי שם דברי הרשב"א בפ"ק דחולין שכתב על זה וטעמא דמילתא דלא אמרו בכדי שיעשו אף בעל ידי ישראל אלא בדבר שנעשה מאליו כגון ההיא דעסקיות ותורמוסין אבל במבשל ליכא למיגזר שאין ישראל עשוי לבשל בשבת עכ"ל וה"ז דומה למה שכתב הרא"ש כאן ליישב לפי' רש"י בענין הטעם בנכרי שהביא דורון דאיירינן הכא שלא יהנה ממלאכת י"ט וכתב לתרץ קושיית ר"ת שהקשה עליו מההיא דהמבשל בשבת דבשוגג יאכל ואמאי והא נהנה ממלאכת שבת הוא. (וקושיא זו לא שייך בלאו הכי לדעת רש"י דבאמת גם התם ס"ל דלא יאכל אלא למוצאי שבת ובכדי שיעשו וכמו שפי' בדברי רב פפא כאן. ואי קשיא לדעת הרמב"ם הוא דקשיא דהא ס"ל בדינא דרב פפא הכא כדעת רש"י וכטעמו וקשיא לדעתו במ"ש בדין דמבשל דמותר במוצאי שבת מיד) ותירץ הרא"ש דיש לומר דיותר החמירו בנכרי שעושה לצורך ישראל ממה שעשה ישראל בשוגג דמילתא דלא שכיחא לא גזרו. וזהו כעין סברת הרשב"א בענין המבשל ודין עבר ושהה דלא דמיין אהדדי. וכתבתי עוד בתרומות שם דראית וסברת הרשב"א מהאי דרב נחמן בר יצחק בפ' כירה דקאמר דלמ"ד במבשל בשבת בשוגג יאכל דלא דמי לעבר ושהה דמבשל לא אתי לאיערומי והאי אתי לאיערומי. וביארתי ג"כ שם דע"כ צ"ל לדעת הרמב"ם דלא תיקשי מסוגית הש"ס דהכא בתרומות דמשמע דמדמה מבשל בשבת ועבר ושהה אהדדי די"ל דהרמב"ם מפרש להההיא דתרומות דלא איתמר האי שלא יהנה ממלאכת שבת אלא על האי ברייתא דלא תמלא אשה קדירה עסקיות וכו' דאע"ג דמלישנא דקאמר וכאן מכיון שאת אומר המתן לשבת עד כדי שיעשו כמי שלא נהנה מחמת שבת כלום משמע דגם במבשל יש לומר כן דצריך להמתין בכדי שיעשו כדי שלא יהיה נהנה מחמת שבת מ"מ מכיון דחזינן דהש"ס לא מייתי התם להאי מלתא

לעיל גבי מבשל לא ס"ל הכי אליבא דר' יהודה אלא גבי משהה ויש סברא לחלק ביניהם כמו שזכרנו. זו היא הסברא שביארתי שמה לדעת הרמב"ם בענין יבשל בשבת בשוגג. ומכל הלין שאמרנו תדע דמה שכתב הריצב"א בפ' בכל מערבין איננו סיוע לדעת רש"י אלא לענין דבירושלמי חושש ג"כ שלא יהנה ממלאכת איסור כלום אבל בעיקרא דדינא דהכא בנכרי שהביא בשביל ישראל אינו שייך כלל האי דירושלמי דתרומות להא דהכא דשאני הכא דאיכא למיגזר שמא יאמר הישראל להנכרי וכו' וכדעת ר"ת וכנזכר:

הלכה ג

וחש לומר שמא ניקבו. כדפרישית דע"כ כל דבשהחזירן כשהן נקובים הוא דפריך דניחוש דילמא במקום נקב נקב ומשני דלעולם אמרינן חזקת בני מעין כשרין ואפי' איתייליד ריעותא דכל היכא דאיכא למיתלי תלינן והכי מסיק בבבלי פ"ק דחולין דף ט ע"ש:

הלכה ד

בכור שנפל לבור כו'. פירשתי בפנים לטעמיה דר"ש על דרך דעת הרמב"ם ז"ל בחיבורו בפ"ב מהל' י"ט בהל' ג' וכן בהמת קדשים שנולד בו מום בי"ט וכו' דלפי' רש"י ז"ל שפי' דהטעם דנראה כמתקנו דהוה ליה כדן דין וכו' כבר הקשו התוס' דאין במשמע הלשון שאין זה מן המוכן כן ועוד הא בפ' כירה דף מ"ו קאמר בהדיא דטעמיה דר"ש משום מוקצה הוא. ומה שפירשו התוס' דפליגי בתרתי ברואין מומין וגם פליגי במוקצה וכו' וכעין זה פירש הר"ן ז"ל יש ג"כ לפקפק ולמה לן לומר כך ולאפושי בפלוגתא והיותר נכון דעיקר הטעם דאין רואין מומין בי"ט משום מוקצה הוא ואפי' היה בו המום מעי"ט אין רואין אותו בי"ט דשמא יבוא לראות המום שנולד בי"ט וכולא חדא גזרה היא וכמ"ש הה"מ לפרש דברי הרמב"ם ובזה מסולקת תלונת הראב"ד בהשגות שם שכתב ואפי' נולד בו מום מעי"ט וכו' דאין ה"נ דזה ג"כ דעת הרמב"ם ואין לנו להוסיף בזה אלא כדפרישית בפנים דמוקצה כי האי מודה ר"ש דדמיא ממש לדין דאין שוחטין את המדבריות דשלהי מכלתין וזה נלמד מסידור דברי הרמב"ם שכתב שם בהל' ב' בהמות וכו' אבל הרועות ולנות חוץ לתחום אם באו בי"ט אין שוחטין אותן בי"ט מפני שהן מוקצין וכו' ועל זה כתב וכן בהמת קדשים וכו' משום דחדא טעמא אית להו. והוא הדין בבכור שנולד ומומו עמו הטעם דאין שוחטין אותו לכתחלה משום מוקצה הוא וכדלעיל אלא דבדיעבד אם ראהו והתירו שוחט אותו ואוכל וכדמסיק בבבלי בשמעתין וכן הכא לקמן גבי עגל בכור שנולד מן הטריפה וכו' תיפתר שעבר המומחה וראהו וכדפרישית בפנים להקושיא והתירוץ ועיין לעיל בפ"ק בהלכה א' מה שביארתי שם בדין עגל שנולד מן הטריפה

בי"ט. ומה שכתב הראב"ד כאן ולמה אין רואין אותו לכתחלה וכו' ונמצא מטלטל מה שאינו ראוי וכו' אמת דהדין הוא כך דאסור ג"כ בטלטול וכהאי דאמר גבי טריפה בבבלי סוף פ' מי שהחשיך דלוי כי הוי מייתי לקמיה טריפתא ביומא טבא לא הוה חזי ליה אלא כי יתיב אקילקתא דאמר דילמא לא מיתכשרא ואפי' לכלבים לא חזיא ואע"ג דקאמר התם דמכאן ראיה דלוי סבר הלכה כר' יהודה במוקצה והא אנן כר"ש קיי"ל מ"מ כבר נתבאר לעיל ריש מכלתין דלדידן דקיי"ל כרב נחמן דפסק כר' יהודה בי"ט האי דינא קאי וכ"כ בהגהת הרא"ש בפרקין דבהמה שהיתה בריאה בין השמשות ונטרפה בי"ט אסור לטלטלה ולכך רואין את הטריפה בי"ט אצל האשפה שאם תטרף יניחנה שם ולא יטלטלנה. והכי קאמר ג"כ כאן בהלכה דלקמן ללוי לא מטעם הזה אלא שמא ימצא טריפה ויהא אסור לטלטלה. ובזה יש להסיר תלונת הראב"ד ג"כ כאן דכתב ולמה אין רואין וכו' ור"ל מפני מה לא ביאר הרמב"ם לזה הטעם למה אין רואים לכתחילה. די"ל דעדיפא טעם הרמב"ם וכמה שנתבאר לעיל דלדידיה אפי' אין כאן איסור טלטול לאחר שימצא שאינו ראוי להתירו וכגון שהוא אצל האשפה וכמו בטריפה אפ"ה אסור לראותו בתחלה בי"ט אלא דבדיעבד אם ראהו וראוי להתירו מותר בנולד ומומו עמו מטעם הואיל ואי אפשר היה לראותו מערב י"ט וא"ת אכתי יש כאן איסור בתחלה שטלטל לראות דבר שאינו ראוי לו וזהו כוונת הראב"ד אבל הא ליתא דא"כ תיקשי היאך רואין את הטריפה בי"ט וזו היא תשובה להראב"ד. ועוד יש כאן תשובה בענין שכתב הוא בעצמו בפ"א בהל' י"ז על מ"ש הרמב"ם ויש בי"ט מה שאין בשבת איסור מוקצה וע"ז כתב לא הכל שוין בזה וכאן חשש בעצמו אפי' על ספק איסור טלטול בי"ט וזו היא חומרא יתרה:

הלכה ה

אמר רב מתנא בבכור הוה עובדא. זהו כדתרגמא זעירי בבהמת קדשים בבבלי דף כ"ז ע"ב. ומשמע אבל בבהמת חולין מותר לר"ש מיהו לפי מסקנת הפוסקים כרב נחמן במוקצה בי"ט אף בבהמת חולין אם לא היתה מסוכנת מערב י"ט לא יזיזנה ממקומה וכדפסק הרמב"ם בפ"ב בהלכה טז:

לא מטעם הזה אלא שמא תמצא טריפה וכו'. וכדאמר בבבלי סוף פרק מי שהחשיך אליבא דלוי ועיין לעיל בד"ה בכור שנפל לבור מה שנתבאר מזה בס"ד:

הלכה ו

הא להוסיף מוסיפין. נראה מה דלא הביא הרמב"ם לזה בפ"ד בהל' י"ט שביאר לדינא דמתני' ולא זכר מהאי דהכא משום שהוא פשוט דכל זמן שאין כאן פיסוק דמים מהיכי תיתי לאסור:

אפילו לתלותו בכף מאזנים מפני העכברים אסור. הכי נמי אמר שמואל בבבלי דף כ"ח ודייק ליה מדקתני כל עיקר ודלא כר' יוסי בר' בון דהכא וכ"פ הרמב"ם שם דף כ' ודוקא אם היו המאזנים תלוין כדקאמר התם והוא דתליא בתריטא. ודברי ר' יוסי בר' בון דהכא אזלא כהאי ברייתא דרשב"ג דלקמן:

תני אף מפייס הוא אדם את עצמו בליטרא וכו'. ברייתא זו דרשב"ג שנוייה בתוספתא דבכורות פ"ג גבי בכור מפייס אדם את עצמו בליטרא בבכור לידע כמה הגיעו ובכור בחול ובשר חולין בי"ט שוין הן לעניינים הללו וכדלקמן אין מרגילין וכו' מלבד במנה כנגד מנה שהחמירו בי"ט וכחכמים דסברי אין משגיחין וכו' וכדקאמר הכא לעיל בהדיא. ונראה דהך מלתא דמפייס וכו' בפלוגתא דלעיל תליא דלמ"ד דמותר לתלותו בכף מאזנים מפני העכברים משום דס"ל כהאי דרשב"ג דכל שאינו ניכר שנותן בכף מאזנים כדי לשקול במכוין מותר ושמואל דאסר אפי' לשמרו מפני העכברים א"כ מכ"ש דאין ליתן ליטרא במשקל נגד הבשר אפי' אינו עושה כן אלא כדי לפייס את עצמו דמיחזי טפי כשוקל והאי דשמואל קאי משום דדייקא לישנא דמתני' כוותיה כדפרישית ולפיכך לא פסק הרמב"ם כהך ברייתא דרשב"ג:

תני אין מרגילין בי"ט ולא בחול בבכור וכו'. הך תוספתא הובאה בבבלי בכורות דף ל"ג וקאמר התם בפשיטות בשלמא י"ט דקטרח טירחא דל חזי ליה אלא בכור מאן תנא וכו' ושקיל וטרי עד במערבא אמרי משמיה דרבינא מפני שנראה כעובד עבודה בקדשים וכו' כדאמרי הכא. ופסק הרמב"ם בי"ט כן כמ"ש בהל' י"ט בפ"ג בהל' ו' אבל בבכור כתב בסוף פ"א מהל' בכורות המפשיט בכור בעל מום וכו' אם רצה להרגיל מרגיל וכן שאר פסולי המוקדשין וכו' והטעם דבי"ט קאמר לה בפשיטות התם כדאמרן. אבל באינך לא קאי המסקנא התם דלא אתייא ככ"ע וע"ש:

הלכה ז

אמר רב חסדא דר' יהודה היא. עיין לעיל בפ"ב בהלכה ב' ד"ה מתניתא בכלים גדולים וכו' מה שנתבאר מהאי עניינא בס"ד:

הדרן עלך פרק אין צדין

פרק ד

הלכה א

המביא כדי יין ממקם למקום\. מוקצה שיבש אסור ליגע בו. היינו בשלא ידעו הבעלים שכבר יבש וראוי לאכילה ואסחו דעתייהו מיניה מבעוד יום וכדקאמר הכא בריש

מכלתין וע"ש שביארתי בענין דהב"י כתב בזה דהירושלמי פליג אגמרא דילן דנ"ל דלא פליג דמה דאמר בבבלי דף כ"ו בפשיטות והאמר רב כהנא מוקצה שיבש ואין הבעלים מכירין בו מותר היינו בשבת כדאיירי התם והכא בי"ט הוא דאיירי וקיי"ל כרב נחמן דאחמיר במוקצה בי"ט מבשבת וכתבתי עוד שם דעוד איכא נ"מ בהא בדין ביצים שנמצאו במעי אמן בתרנגולת העומדת לגדל ביצים ולפי סברת בעל המאור ז"ל דאף לפי דעת הסוברים לאסור ביצים שנולדו בי"ט מתרנגולת העומדת לגדל ביצים משום מוקצה וכדעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל בזה דפסקו כרב נחמן היינו דווקא בעומדת לגדל ביצים לגדל אפרוחים דבהא הוא דאסחו דעתייהו מינייהו. ולפ"ז בביצים שנמצאו במעי אמן שרי אפי' התרנגולת עומדת לגדל ביצים שהרי אלו אינן ראוין להוציא אפרוחים ואי משום דלא ידע בהו מערב י"ט שימצאו במעי אמן למחר כשעבר ושחט התרנגולת בי"ט א"כ דמיא לדין מוקצה שיבש ולא ידע בו ותליא במה שנתבאר אי פליגי הני תרי תלמודי או לא פליגי ועיין שם במה שנתבאר עוד מענין בס"ד:

באילין פיצולייא הוה עובדא. כבר כתבתי במעשרות שם דהיינו כדגריס בבבלי שלהי מכלתין בעא מיניה ר"ש בר רבי מרבי פצעילי תמרה לר"ש מהו א"ל אין מוקצה לר"ש אלא גרוגרות וצימוקין בלבד וכפי' התוס' שם דפצעילי תמרה פגי תמרה הן שעדיין לא נתבשלו וסופן להיות נגמרין ופוצעין אותן לשנים בסכין ומעלין אותן לגג ליבשן ולא הוו כגרוגרות וצימוקין דלא דחנהו בידים דלא היו ראוין מעולם וזהו דקאמר הכא אין לך אסור משום מוקצה אלא תאנים וענבים בלבד כלומר כמו תאנים וענבים שמעלין אותן ליבשן וליעשות גרוגרות וצימוקין וראוין הן מעיקרא אלא שדחה אותן בידים ולאפוקי באלו שלא היו ראוין מעולם ועכשיו נעשו ראוין כגון שרואין אותן שנתבשלו כבר לית בהו משום מוקצה מטעמא דלא דחינהו בידים ונקטינן מיהת מכאן דכמו דאמרינן בעלמא דיחוי מעיקרא לא הוי דיחוי כגון בקדשים דמסקינן דלא כר' יוחנן דס"ל הוי דיחוי וכדפסק הרמב"ם וביארתי לזה בכמה מקומות. וכן לענין דיחוי אצל מצות דפשטינן בפ' לולב הגזול גבי הדס שנקטם ראשו ועלתה בו תמרה דדיחוי מעיקרא לא הוי דיחוי כ"א בנראה ונדחה לא אפשיטא התם הבעיא אי הוי דיחוי במצות או לא ונקטינן לחומרא. ה"נ לענין איסורא דמוקצה דאמרינן כעין ה"ג כדמוכחא מהתם ומהכא דכל היכא דלא היו ראוין מעולם והיום הוא דנראו לא אמרינן בהו איסור מוקצה לר"ש דקיי"ל כוותיה לגבי שבת דלא דמי לגרוגרות וצימוקין שהיו ראוין כשהיו תאנים וענבים ודחנהו בידים לעשות מהן גרוגרות וצימוקין ואסח דעתיה מינייהו כל זמן שלא נתייבשו

לגמרי ומפני שמסריחות בינתיים כדקאמר הכא וכך הביא הרמב"ם ז"ל לזה הטעם בהל' שבת בפ' כ"ו בהל' י"ד ע"ש:

הלכה ב

שמואל אמר בשלא נתכוין לעבותה וכו'. בבבלי דף ל' ע"ב גריס מאי שנא מן הסוכה דלא דקא סתר אהלא מן הסמוך לה נמי סתר אהלא אמר רב יהודה אמר שמואל מאי סמוך סמוך לדפנות רב מנשיא אמר אפי' תימא בשאין סמוך לדפנות כי תניא ההיא באיסורייתא ופירש"י ז"ל חבילות קנים שנתנן על הסכך ומדלא התיר אגדן לא בטלינהו לגבי הסכך. ומשמע דהא דהכא נמי בהני תרי אוקמתות דהתם מיתפרשא אלא דבדרך חליפין היא כדרך הש"ס הזה דהא דשמואל דהכא כהאי דרב מנשיא דהתם והיינו דקאמר בשלא נתכוין לעבותה כלומר שלא התיר אגדן וכדפרישית בפנים וזה האומר בפני שמואל בטפול לה הוא כדברי שמואל בעצמו התם מאי סמוך לדפנות. ובהגה"ת אשר"י בשם א"ז כתוב על זה והיינו קנים שהקימם סביב הדפנות ולא נארגו עם הדופן ולא בטילי לגבי דופן ובשלא נתכוין לעשות שיהא הכותל עב דאם נתכוין לעבותה אסור אבל אם התנה מותר. והביא הב"י לדבריו בסי' תקי"ח עד נתכוין לעבותה אסור ומסיים שם והכי אמרינן בירושלמי ובודאי הא דשמואל דהכא בשלא נתכוין לעבותה וכו' לא קאי אלא על הסכך שהרי זה האומר בפני שמואל בטפול לה הוא כאוקמתא אחריתא וכהאי דשמואל גופיה דהתם וכדלעיל והא דשמואל דהכא כרב מנשיא דהתם ומשמע דעל הסכך קאי וכפירש"י ז"ל אלא דאפשר דנלמד מדהכא דכי היכי דאמרינן בסכך דווקא בשלא נתכוין לעבות הסכך ה"נ אמרינן בקנים שסביב הדפנות כן. ובענין דינא להני אוקמתות משמע דלא פליגי וכן הביא הרי"ף ז"ל להני תרתי אוקימתי ומשמע דתפס שניהן להלכה וכן הובא בהרא"ש והטור שם. והרמב"ם ז"ל לא הביא אלא כדברי שמואל דהתם שכך כתב בפ"ב מהל' י"ט בהל' י"ד נוטלין עצים הסמוכין לדופני הסוכה ומסיקין בהם ועיין בכ"מ שם שלאחר שהעתיק האוקמתות כתב וז"ל וכתבה הרי"ף משום דמשמע ליה דפליגי ופסק כשמואל. וזה קשה ונראה דיש חסרון בדבריו וכצ"ל ורבינו לא הביא להא דרב מנשיא משום דמשמע ליה דפליגי ופסק כשמואל. ומ"מ צריך תלמוד מהיכן משמע ליה דפליגי ואפשר מדקאמר רב מנשיא אפי' תימא וכו' משמע דלא ניחא ליה לפרש כשמואל ומשום דבקנים הסמוכים לדפנות לא ניכר מחשבתו דלא בטלינהו לגבי דופן אבל באיסורייתא שנתנן על הסכך ניכר מחשבתו דלא בטלינהו מדלא התיר אגדן ופסק כשמואל דהוא מאריה דתלמודא טפי. וזה ודאי דלא גריס כני' הרא"ש רב אשי אמר אפי' מן הסכך ובאיסורייתא וכו' דא"כ היה לו לפסוק כרב אשי

דבתראה הוא אי הוה משמע ליה דפליגי ומ"ש בהג"א אבל אם התנה מותר דבר זה אינו מוסכם ותליא לפי גירסאות והשיטות המתחלפות כאשר יתבאר בדבור דלקמן:

כשלא התנה אבל אם התנה מותר וכו'. למאי דפרישית בפנים שלפי הנראה שהן שתי אוקמתות כדהתם דשמואל דקאמר בשלא נתכוין לעבותה וכו' היינו כרב מנשיא דהתם ואידך האומר בפני שמואל בטפול לה היינו כדשמואל גופיה התם מאי סמוך לה סמוך לדפנות וכמוזכר הכל בדבור דלעיל א"כ הוי משמע דהא דקאמר אם התנה מותר מיפריך פריכא היא כדפריך עלה רב נחמן בר יעקב ויש אדם מתנה לסתור אוהלין ואף על זה האומר בפני שמואל בטפל לה פריך ג"כ עליה כדקאמר והוה רב נחמן בר יעקב הוי בה וכדפרישית דממ"נ קשיא אי בשאין הקנים ארוגים עם הדפנות למה לי תנאי דמהיכי תיתי יהיה אסור ליטול מהן ואי בשארוגין הן עם הדפנות מה מהני בהו תנאי סוף סוף קא סתר אהלא ולפי פשטה דהשמועה זו כפי הנראה לפרשה א"כ דין תנאי זה תליא בחלוף הנסחאות דהתם דגריס שם בהברייתא אין נוטלין עצים מן הסוכה אלא מן הסמוך לה וכו' ואם התנה עליה הכל לפי תנאו וכו' ושקיל וטרי עלה ומי מהני בה תנאי וכו' עד דאוקי רב מנשיא בריה דרבא וקאמר סיפא אתאן לסוכה דעלמא וכו' ופירש"י ז"ל סיפא ואם התנה אסוכה דעלמא קאי וארישא קא מהדר דאיפליגו בה ת"ק ור"ש דקתני אין נוטלין וכו' ואוקימנא בשנפלה ומשום מוקצה וקאמר אם התנה עליה מבעוד יום שאם תפול מחר יסיקנה הכל לפי חנאו. וכ"פ הטור סי' תקי"ח ואם התנה ליטול ממנה בי"ט ונפלה מותר אף לת"ק אפי' מעיקר סככה. אלא שאין כן דעת הרי"ף והרמב"ם ז"ל ולא הביאו כלום מהתנאי בעצי סוכה ולא היה לפניהם נוסחא זו בהש"ס כמבואר מדברי בעל המאור ז"ל והרמב"ן והר"ן ז"ל שיש חילוף נסחאות בענין התנאי בעצי סוכה דעלמא ולמאי שפירשתי שמעתתא דהכא כפי פשטה הוה להו סייעתא מכאן דמילתא דהיתירא בתנאי מיפריך פריכא הכא ומיהו בעיקר פירוש של השמועה דהכא לבי אומר לי שיש לפרשו בענין אחר וכעין ההיא דהתם וזה דעל מה דפריך רב נחמן בר יעקב ויש אדם מתנה לסתור אוהלין על זה קאמר הש"ס דיש האומר בפני שמואל לתרץ קושיא זו בטפול לה מיירי ובטפול לה כמו בטפילה היא והיינו בסוכה רעועה מסקינן כדמשני התם אליבא דר"ש דמאתמול דעתיה עלויה. וטפילה בלשון המשנה שהיא רעועה וצריך טפילה בטיט וכיוצא בו כדי לקיימה לפי שעה וכמו ששנינו בפ' שלישי דכלים חבית שנתרועעה וטפלה בגללים ומה דהדר קאמר והוה רב נחמן בר יעקב הוי בה היינו דסוף סוף הוה קשיא ליה דאי הכי על כרחך דמוקמת לסתמא דמתני' כר"ש דווקא דלית ליה מוקצה בי"ט דאליביה הוא דמוקמינן הכי כדקאמר בהדיא התם והא אנן קיי"ל כר'

יהודה במוקצה בי"ט ולטעמיה הוא דאזיל כדפסק רב נחמן בריש מכלתין כר' יהודה במוקצה בי"ט וכך היא שיטת דרוב גדולי הפוסקים כמו שזכרתי בריש מכלתין ובכמה מקומות וסתם רב נחמן הוא רב נחמן בר יעקב כדכתבו התו' בשלהי פ"ג דגיטין ד"ה אנא לא צריכנא להו וכו' וכדמוכח מכמה דוכתי שהביאו שם וכן מוכח מכמה דוכתי בהאי תלמודא ולפי פירוש הזה יותר נוח לנו ליתן טעם שלא הביאו הרי"ף והרמב"ם ז"ל להאי היתירא דתנאי דזה הכל אליבא דר"ש הוא כמבואר שם ומפירש"י ז"ל והם לא פסקו כר"ש במוקצה בי"ט אלא כר' יהודה כמוזכר הכל לעיל שם. וסייעתא גדולה ממה דקאמר הכא והוה רב נחמן בר יעקב הוי בה וכדפרישית. והתוס' בד"ה אמר רב מנשיא בריה דרבא כתבו ג"כ מן הסברא דבמוקצה מחמת איסור לא אשכחנא דמהני ביה תנאה ע"ש וזהו כטעם נוסף הוא למאי דאמרן:

הלכה כדברי מי שהוא מחמיר ובלבד מן המפוזרין שבקרפף. כדפרישית לפי הגי' שבתוספתא וכמו שהובאה בבבלי וא"כ להלכתא עולה כמסקנא דהתם וכשמואל שאין מביאין עצים אלא מן המכונסין שבקרפף ומתני' יחידאה היא וכר"א בר"ש ולית הלכתא כוותיה אלא לחומרא בהא דפליג על ר' נתן דהתוספתא כמבואר בפנים וכ"כ הרמב"ם שם ומביאין מן המכונסין שברשות היחיד ואפי' היתה מוקפת שלא לשם דירה וזהו קרפף שאמרו:

אמר ר' מנא כבית דירה עביד לה ר' יודה. למאי דמדמי הכא היתר טלטול בקרפף לדינא דמתני' לענין היתר נטילת עצים ממנו לרמי דר"י אדר' יודה ומשני ר' מנא דלעולם בעי ר' יודה סמוך לעיר אלא דבענין בית דירה הוא דפליג בעירובין וחשיב ליה בור שיח ומערה כבית דירה דקאמר התם ר"י בן בבא א"כ משמע נמי דסמוך לעיר דקאמר ר' יהודה היינו סמוך לעיר ממש דבכה"ג הוא דהתירו בעירובין לטלטל בתוכו וא"כ השתא דר' יוסי פליג וקייל כוותיה לא בעי סמוך לעיר ממש אלא אפי' בתוך התחום נמי ולאפוקי חוץ לתחום ובזה הוא לקולא ולעולם צריך שתהיה לה פותחת וכדברי הרמב"ם שם וכדפרישית במתני'. ולא גריס התם ש"מ רבי יוסי תרתי לקולא קאמר אלא ש"מ ר' יוסי לקולא קאמר וזה מבואר הוא ואין להאריך:

הלכה ג

ונפחת נוטל ממקום הפחת. פירשתי בפנים כדברי רש"י ז"ל דמדמוקמינן דמתני' באוירא דליבני אייריי א"כ ליכא איסורא דאורייתא ובמוקצה דרבנן לא אמרינן מיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא. והתוס' בד"ה ונפחת וכו' הקשו על זה דהא מוכח מכמה מקומות דאף במוקצה דרבנן אמרינן מיגו דאיתקצאי וכו' כדאמרי' גבי סל לפני

האפרוחים וכו' ומה שתירצו בשם ה"ר משה דלא אמרו אלא כשאין המוקצה מסתלק מן העולם כגון מעות שעל גבי הכר וכו' ומחלק בין אם המוקצה בין השמשות היתה מחמת חסרון מלאכה דאורייתא דבזה אמרינן מיגו אעפ"י שהמוקצה מסתלק מן העולם כבר הקשו שם על זה ובעיקר הקושיא על רש"י תירצו דאתיא האי סתמא דמתני' כר"ש דלית ליה מוקצה וכו' ותירוץ זה אתיא דלא כהלכתא דהא אנן קיי"ל כרב נחמן דריש מכלתין דהלכה כר' יהודה במוקצה בי"ט וכמבואר הכל שם. והרמב"ן ז"ל מביאו הר"ן ז"ל תירץ בענין אחר דשאני הכא שאעפ"י שאסור לפחות מ"מ אין הפירות מוקצין מחמת איסור סתירה דלא אמרינן מוקצה מחמת איסור אלא בשהאיסור בגופן או שנעשה בסיס לדבר האסור כגון דומיא דנר אבל הכא הפירות ראוין הן ולא נעשו בסיס לבית אלא שדבר אחר גורם שאינו יכול ליהנות מהן ואינו אלא כאילו היו פירותיו במקום שאינו יכול להלוך שם עכ"ל ולפי תירוץ הזה אין אנו מוכרחין לומר דלהת"ק דמתני' ג"כ באוירא דליבני מיירי וכדעת רש"י שפי' כן אלא דהאי אוקמתא דשמואל אינו אלא אליבא דר"מ בלחוד דפריך עליה והא קא סתר אהלא ואליביה הוא דמשני באוירא דליבני אבל להת"ק דנפחת מאליו דווקא הוא דמתיר ליטול הפירות לא צריכין להאי אוקמתא אלא אע"ג דבנין גמור הוי מ"מ כשנפחת לא אמרינן מיגו מטעמא דהפירות גופן לאו מוקצה נינהו. וזהו טעמיה דהרמב"ם ז"ל לא העתיק כלל האי אוקמתא דשמואל אלא סתם וכתב בפ"ב מהל' יו"ט הל' ט' בית שהוא מלא פירות מוכנין ונפחת נוטל ממקום הפחת. ומשום דלהת"ק דהלכתא כוותיה לא איצטריך לן לאוקמתא דאוירא דליבני אלא שהפירות יהיו מוכנין ולית בהו משום מוקצה ולאפוקי גרוגרות וצימוקין שלא נתייבשו כל צרכן וכיוצא בהן וזה פשוט:

רב אמר מסיקין בכלים וכו'. וכן הלכה וכדמוקי לה בבבלי פרקין דף ל"ב דאתיא כר' יהודה וכן פסקו הפוסקים:

רב הוה יתיב קומי ר"ח רבה והוה אכיל וכו'. האי עובדא איתמר בבבלי שבת דף כ"ט וכהאי דר' אימי דהכא דכנגדו בי"ט אסור אמר ליה והכי הוה המסקנא כר' יהודה מסיקין בתמרים אכלן אין מסיקין בגרעיניהן:

הלכה כמי שהוא אומר מבקעין בקרדום. למאי דפרישית בפנים לא פליגא על סתמא דמתני' אלא דאתיא כלישנא קמא משמיה דרב שם דף ל"א ע"ב דאקרדום איתמר לא שנו אלא בנקבות שלו אבל בזכרות שלו מותר ולא קיימא הכי אלא כאיכא דמתני לה אסיפא דאקופיץ איתמר וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפ"ד מי"ט בהל' י' וכפי טעמו שם דלמה אין

מבקעין בקרדום שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. וצד הנקבות של הקופיץ דומיא דסתם קרדום הוא ודרך מעשה חול הוא:

מאן דאמר מפספסין בבריא וכו'. כבר כתבתי בנזיר שם דלא מחלק בבבלי הכי משום דסתמא תנן במתני' נזיר חופף ומפספס וטעמא דלא אמרינן דהוי כפסיק רישא אלא בדבר שהוא משיר את השיער בודאי כמו הסורק והחף באדמה וכך היא לשון הרמב"ם בפ"ה מהל' נזירות בהל' י"ד דפסק כר' ישמעאל לא יחוף באדמה מפני שמשיר את השער ודאי. וכן הא דמחלק לעיל מינה לענין מגל דהכא בין מגל יד ובין מגל קציר דמגל יד מבקעין בו זה לא מצינו בבבלי ומשום דסתמא ולא במגל תנן והרי זה ג"כ כפי טעם הרמב"ם שהוזכר הוא דבמגל יד נמי דרך עובדא דחול הוא משא"כ בקופיץ בצד הקצר שלו. וכן נמי הא דמחלק הכא בענין מוללין בין לחין לבין יבשים לא מחלק הכי בבבלי מכלתין דף יב ע"ב אלא סתמא קאמר רבא שם מוללין מלילות וכו' ופסקו הפוסקים כרבא וכן בעצי בשמים מייתי התם בפרקין דף לג ע"ב מטלטלין עצי בשמים להריח בהן וכו' ומוללו ומריח בו אלא דבענין לקוטמו להריח בו בעי לחלק שם בין לחין לבין יבשים אבל לא קאי למסקנא אלא אפי' קשים ויבשים מותר לקטמן להריח בהן כדפסק הרמב"ם בפ' י"א מהל' שבת בהל' ח':

מאן דאמר ממתקין בשנתנו ע"ג הגחלת וכו'. בבבלי שבת דף קלד ע"ב ת"ר אין מסננין את החרדל ואין ממתקין אותו בגחלת והתניא ממתקין אותו בגחלת לא קשיא כאן בגחלת של מתכות כאן בגחלת של עץ א"כ אין חילוק בין אם נתנו ע"ג הגחלת ובין אם נתן הגחלת עליו בשל עץ אסור דהוי כיבוי ובשל מתכות מותר דלא שייך ביה כיבוי ומ"מ לכאורה קשיא דנהי דבשל מתכות לית ביה כיבוי מדאורייתא מדרבנן מיהת אסור כדמשמע בפ' כירה דף מ"ב גבי מכבין גחלת של מתכת בר"ה דהואיל דאין איסורו אלא מדרבנן משום רבים הוא דמותר. וא"כ אמאי מותר כאן לכתחלה וצ"ל דאף דאסור מדרבנן לצורך י"ט התירו וכמו דבר"ה התירו משום שלא יוזקו בו רבים ה"נ הכא לצורך י"ט ובגחלת של עץ לא התירו ואע"פ דשאר מלאכות לצורך אוכל נפש מותר בי"ט משום שיכול לתקן זה בגחלת של מתכות וכיוצא בה בגוונא דלא שייך ביה כיבוי:

מאן דאמר שפין בשנתנו מערב י"ט וכו'. גם בהא לא מחלק בבבלי כלום בהאי ברייתא דמייתי פרק במה טומנין דף נ' בכל חפין את הכלים חוץ מכלי כסף בגרתקין:

והא תני מודים חכמים לר"מ בחותמות שבקרקע וכו'. עיין לעיל פ' ואלו קשרים מה שנתבאר מענין זה בס"ד:

הלכה ד

לא יפתחם בי"ט וכו'. מגי' התוספתא משמע דגרסינן ג"כ במתני' אין פותחין את הנר וכגי' הרמב"ם וכפירושו וכמ"ש בפ"ד מי"ט בהל' ח' וכמו שהבאתי במתני' דפי' רש"י ופי' הרמב"ם תלוין הן לפי שנוי הנוסחאות. ובהא דקאמר הכא אתיא דיחידאה דהכא וכו' זהו כלישנא בתרא דרב יוסף דהתם דף לב אלא דאביי דחי לה שם:

הלכה ה

תני לא יצא הסומא במקלו וכו'. תוספתא זו הובאה בבבלי פ' אין צדין בדף כה ע"ב ועיין לעיל פ"ק בהל' ו' ד"ה לא סוף דבר וכו' מה שנתבאר מענין זה בס"ד:

הלכה ו

מה ביניהון לעשות צבור וכו'. התם דף ל"ג ע"ב קאמר לחלק כן אליבא דר"ש ורבנן דברייתא אבל בפלוגתא דר"א ורבנן במתני' פליגי כדפרישית במתני' מאן דאמר מלבנין בבדוקין וכו'. משמע דמוקי למתני' ברעפים חדשים כדפרישית וכאוקמתא קמייתא מדברי רבה בר בר חנה דקאמר מפני שצריך לבודקן אבל לאמרי לה מפני שצריך לחסמן אין חילוק בין חדשים לישנים והכי מסיק התם לקמן דף ל"ד גבי בעא מיניה ר' ירמיה מר' זירא וכו' א"ל אנן מפני שצריך לחסמן מתנינן לה ותפס לזה הרמב"ם ולפיכך סתם וכתב בפ"ג מהל' יו"ט בהל' י"א אין מלבנין את האבנים לצלות או לאפות עליהן מפני שמחסמן ובין חדשים ובין ישנים מיהת מתחסמין הן ביותר:
הדרן עלך פרק המביא

פרק ה

הלכה א

משילין פירות דרך הארובה בי"ט. הכא לא הועתק בהדיא אבל לא בשבת כמו שכתוב בנסחת המשנה שבבבלי ומוסכם הוא דדוקא בי"ט הוא דהתירו להאי דרישא. ובדין מכסין את הפירות וכו' כתב הרא"ש מתוך פירש"י משמע דמכסין את הפירות אייריי בי"ט ויותר נראה כדברי ר"י דבשבת דקתני בסיפא קאי אהני תרי בבי דמדקתני ברישא בי"ט אבל לא בשבת ובסיפא קתני בשבת משמע דקאי אתרי בבי עכ"ל. והרמב"ם בפכ"ה מהל' שבת בהל' כ"ד לא כתב אלא סתם כלשון הסיפא דהמתני' נותנין כלי תחת הדלף וכו' ולא הזכיר מדין מכסין מפני הדלף ומשמע דדעתו כדעת רש"י וכ"כ המפרשים ולפי נסחא דהכא דלא גריס ברישא בהדיא אבל לא בשבת אלא דהתנא סמך עצמו אסתמא דמכלתין דבי"ט הוא דקיימינן ולא בשבת א"כ אין הכרח לדיוק הרא"ש כדעת

הר"י דאיכא למימר מכסין וכו' מתפרש כהרישא דבי"ט הוא דאיירי ונותנין כלי וכו' בלחוד היא דהתירו אף בשבת אלא דהרא"ש סמך על נסחת הבבלי ודעת הרמב"ם ברוב המקומות לסמוך עצמו על נסחת המשנה דהכא לפי שהיא הראשונה שנשנית בא"י במקום אשר הוסדה ונסדרה. ובענין דבעינן דלף הראוי דווקא כ"כ הרמב"ם שם דאע"ג דהך אוקמתא לא איתמר התם אלא אליבא דר' יצחק דס"ל אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל בשבת ואנן לא קיי"ל כוותיה והיא קושיית הטור על הרמב"ם בסוף סי' של"ח אלא שכבר תירצו המפרשים דאף לדידן צריך לאוקמתא זו משום הא דרב חסדא בפ' כירה דאסור לבטל כלי מהיכנו ואע"ג דהרמב"ם כתב שם טעמא אחרינא כמו שהבאתי בפנים ומשום שאין עושין גרף של רעי לכתחלה טעמיה שכ"כ משום סיום דבריו שכתב שם ואם נתן מותר לטלטלו במים המאוסין ואגב השמיענו לענין דיעבד שמותר להוציא גרף של רעי וממילא אין כאן ביטול כלי מהיכנו אם נתן בו מים המאוסין דהא מיהת מותר להוציאו והכ"מ שם תירץ בענין אחר וע"ש:

כשאינו שוה אבל אם היה שוה מותר. והתם בדף ל"ו מייתי ברייתא דתני אין מטלטלין מגג לגג אפי' בשגגותיהן שוין וכ"פ הרמב"ם בפ"ה מהל' י"ט בהל' ה'. ונראה לטעמא דמילתא דלכאורה מה לי גג גדול דלא חילקו בזה ובין אם הפירות מונחין סמוך להארובה או לא ומה לי שתי גגות הסמוכין ושוין בגובהן הן אלא דאי שרית ליה מגג לגג ואעפ"י שאין הפירות והארובה בגג הוה אתי לאיחלופי ולשלשלן דרך החלון שתחת הגג שבו הפירות שיאמר אם זה מותר גם זה מותר ודרך החלון לא שרי ליה רבנן דטירחא יתרא הוא:

פורשין מחצלת וכו'. עיין לעיל בפ"ד דשבת בהלכה ב' מה שנתבאר מענין זה בס"ד:

תני חבית של טבל שנתרוקנה וכו' תוספתא זו הובאה בבבלי פ' כירה דף מ"ג דמותיב שם על הא דרב יוסף דקאמר דטעמא דרב חסדא דאין נותנין כלי תחת התרנגולת לקבל ביצתה משום דקא מבטל כלי מהיכנו ואיתיביה אביי מההיא דחבית של טבל שנשברה וכו' ושני ליה טבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותיקנו מתוקן. וזהו נמי כדאמר הכא לשנויי רומיא דרישא והסיפא דהתוספתא וכמבואר בפנים. ובפירוש מבטל כלי מהיכנו פירש"י שם שהיה מוכן מתחלה לטלטלו ועושהו מוקצה ובפ' מי שהחשיך דף קנ"ד ע"ב גבי הא דקאמר רב הונא היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה וכו' והא קא מבטל כלי מהיכנו וכו' פירש"י דשוב לא יטלם משם ודמי לסותר והתוס' פ' כירה שם הרגישו וכתבו בפ' בתרא פי' בקונט' משום דמיחזי כסותר וכאן פי' דחשוב כאלו מחברו שם בטיט ולשון רש"י משום דעושהו מוקצה אלא שהם פירשו

לזה בפירושו וקרוב לזה כתב ג"כ הר"ן בפירש"י דכירה. ונראה שרש"י חזר בו מפירושו דפ' כירה דאי משום דעושהו מוקצה לא הוו גזרי בה רבנן מכיון דמוקצה עצמה אינה אלא מדרבנן כמסקנת הש"ס בכל מקום ודלא כרבה דמעיקרא דפסחים דף מ"ז ע"ב דבעי למימר דמוקצה דאורייתא ורבה גופיה הדר ביה התם ולפיכך פרש"י בפ' בתרא דדמי לסותר דאיכא חששא משום מלאכה דמדאורייתא לענין איסורא וכ"כ הרמב"ם לטעם הזה בפכ"ה מהל' שבת בהל' כ"ג אסור לבטל כלי מהיכנו מפני שהוא כסותר:

עשו אותו כנהרות ומעיינות וכו'. לפי טעמא דהכא א"כ מסתברא דאין לחלק בין דלף הראוי או לא אבל כבר נתבאר בריש הלכה דמה דאוקי בבבלי בדלף הראוי לאו דווקא אליבא דר' יצחק אלא אליבא דרב חסדא דפ' כירה נמי צריכין להאי אוקמתא כמבואר לעיל שניא היא שהוא מצוה על שביתת בהמה כמוהו למען ינוח וגו'. משמע דהכי היא המסקנא דהאי ש"ס לדינא שאדם מצווה על שביתת בהמה בי"ט כמו בשבת והרא"ש ז"ל מביא לזה בפרקין בפשיטות ולא הביא שום חולק בזה. ובב"י סי' ש"ח אחר שהביא לדברי הרא"ש דפרקין כתב ויש לתמוה דכיון דקיי"ל החי נושא את עצמו א"כ אינו מצווה שלא לרכוב על בהמתו ושמא י"ל שאע"פ שאינו מצוה על רכיבתו על גבי בהמה מכל מקום כיון שהבהמה מצטערת ברכיבתו עליה הרי הוא עובר על שביתת בהמתו עכ"ל בזה. ואח"כ כתב שם בשם שבולי הלקט רב האי גאון נשאל מהו ליתן סוס או פרד או חמור לנכרי שירעה אותם והנכרי רוכב עליה והשיב דכיון שלא בשכירות נתנם לו מותר ואם עושה בהם הנכרי צרכיו אין עליו כלום דשלא מדעתו הוא עושה ואם רואה אותו מוחה בידו ואם נתן לו קודם החג אינו צריך אפי' למחות בידו ובלבד שלא ימתין שכירות מן הנכרי עכ"ל. ומה שכתב אם נתנו לו קודם לחג אינו צריך למחות בידו נראה שטעמו משום דס"ל דאין אדם מצווה על שביתת בהמתו אלא בשבת אבל לא בי"ט עכ"ל הב"י כאן. ומשום זה כתב בהגהת דש"ע סוף סי' ר"מ בפשיטות דאין אדם מצווה על שביתת בהמתו בי"ט. ואיני רואה שום הכרח לדיוקא דהב"י מדברי רב האי גאון הנזכר דאימא מעשה שהיה כך היה שהיה זה בחג. ולפיכך כתב אם נתנו לו קודם החג וכו'. ואדדייק ליה מדברי הגאון נדייק טפי מהש"ס הבבלי דהכא. דעד דלא אשכח טעמא אחרינא אלא משום גזירה שמא יחתוך זמורה ואי דס"ל כהירושלמי למה לי משום גזירה תיפוק לי' משום שביתת בהמתו אלא דש"מ דס"ל להש"ס הבבלי דאין אדם מצווה על שביתת בהמתו בי"ט ולפיכך מהדר בתר טעמא דשייכא נמי בי"ט כמו בשבת. ומיהו למדנו מהאי תלמודא דבשבת דאיכא שביתת בהמתו אם רוכב על בהמה לאו משום גזירה בלחוד הוא עובר דאינו אלא מדרבנן אלא דאיכא נמי משום

לאו דשביתת בהמתו ולא עוד אלא דעדיפא ממחמר דאע"ג דמסקינן בפ' מי שהחשיך דף קנד דמחמר אפי' לאו לא אית ביה מ"מ הכא הואיל והבהמה מצטערת ברכיבתו עובר הוא על שביתת בהמתו. ובהגהת מרדכי דפ"ק דעירובין ראיתי שכתב וז"ל ולפי טעם הירושלמי לא רוכבין ע"ג בהמה מלמען ינוח נראה דאסור לרכוב על בהמת נכרי כשהיא מושכרת לישראל דשכירות קניא ליה להתחייב בשביתתה כדאיתא בפ' הזהב גבי אונאה דשכירות לימא מכירה היא וא"ת הא מסקינן בפ"ק דע"ז דשכירות לא קניא י"ל דזיל הכא והכא לחומרא ע"ש ומשמע דנמי ס"ל לא נדחה טעמא דהכא וכמו שהביא הרא"ש בפשיטות לזה:

הלכה ב

אית תניי תני נשענים בבהמה וכו'. כל האי שקלא וטריא דהכא לא קיימא אלא כדגרסינן בבבלי פ' מי שהחשיך דף קנד גבי אביי אשכחיה ליה לרבה דקא משפשף ליה לבריה אגבה דחמרא א"ל קא משתמש מר בבעלי חיים א"ל צדדים הן וכו' עד דמסיק הש"ס לבסוף והלכתא צדדין אסורין צדי צדדין מותרין:

זאת אומרת שאסור להושיט דבר וכו'. ולא קיימא להמסקנא הכי אלא כדלקמן הדא דתנינן שובר אדם את החבית וכו' וא"כ מכ"ש שאין כאן משום שבירה להמים ומשום גזירה שמא יעשה חבית של שייטין נמי לא שייכא בכה"ג למיגזר דלא אמרו אלא אם הוא שט על פני המים ושלא יעשה דבר כדי ללמוד לשוט ולפיכך יש לתמוה על המרדכי שהביא להא דר' אבהו בפשיטות והביאו הב"י בסי' של"ט וקבע כן בש"ע הא ר' מתניה מיפריך פריך עלה ממתני' דשובר אדם את החבית ולא א"ל ר' אבא מארי ולא מידי:

ולא מספקין וכו'. כל זה הביא הרי"ף ז"ל בפרקין. ונראה דסובר דלהלכה היא דגם בכה"ג דאיתמר הכא נמי אסור. עוד כתב הרי"ף ירושלמי וכולן שעשו בין אנוסין בין שוגגין בין מזידין בין מוטעין מה שעשו עשו בשבת ואצ"ל בי"ט ושמעינן מינה דמאן דעבר ואקני בשבת מקרקעי או מטלטלי הקנאתו הקנאה עכ"ל ולא נמצא זה בירושלמי בספרים שלפנינו. ותוספתא היא במכלתין פ"ד. והר"ן כתב על זה מיהו בתרומות תנן שאם הפריש תרומה ומעשר בשבת דינו כמבשל בשבת דבשוגג יאכל במזיד לא יאכל עכ"ל ולפ"ז יש לדון ג"כ במה שהוכיח הרי"ף מתוספתא זו לענין הקנאה דאפשר אם במזיד עבר ועשה דלא כלום היא אלא שכבר הסכימו כל הפוסקים לדעת הרי"ף כמו שהוכיח כאן וכ"כ הרמב"ם ז"ל בסוף הלכות מכירה והטור וש"ע ח"מ בסוף סי' רל"ה וליישב קושית הר"ן מההיא דמתני דתרומות י"ל דלא דמי הנך דחשיב הכא להאי דמפריש מעשרות ומבשל דהתם איכא טעמא דאתי לאימשוכי ולמיעבד זימנא אחריתא

וסברא זו נלמדה מהאי תלמודא דתרומות וע"ש בפ"ב דתרומות בהלכה ג' מה שנתבאר מענין זה בס"ד:

כל משמיעי קול אסורין בשבת. הרי"ף ז"ל הביא לזה בשלהי עירובין ודחאה מהלכה מדגרסי' בבבלי שם דף ק"ד עולא איקלע לבי רב מנשיא אתא ההיא גברא טרף אבבא אמר מאן האי ליתחיל גופיה דקא מחיל ליה לשבת א"ל רבא (כך היא גי' הרי"ף ובגמ' שלפנינו רבה) לא אסרו אלא קול של שיר. ועל זה כתב להלכתא כוותיה דרבא וחזינן למקצת רבוותא דס"ל כעולא וסמכי אגמרא דבני מערבא דגרסינן התם במס' י"ט אמר ר' אלעור כל משמיעי קול אסורין בשבת וכו' ואנן לא ס"ל הכי דכיון דסוגיא דגמרא דילן להיתרא לא איכפת לן להא דבני מערבא דעל גמרא דילן סמכינן דבתרא הוא ואינהו הוו בקיאי בגמרא דבני מערבא טפי מינן ואי לאו דקים להו דהאי מימרא דבני מערבא לאו דסמכא הוא לא קא שרו ליה אינהו עכ"ל ובלאו הכי הא בגמרא דהכא נמי לאו מסקנא היא להא דר' אלעזר דהא ר' שמואל בר רב יצחק דלקמן פליג עליה והלכה למעשה היא דקאמר כמו שהובא בדיבור דלקמן. וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ' כ"ג מהלכות שבת בהל' ד' לפיכך אסור להשמיע קול של שיר בשבת וכו' וא"כ כל דלאו דקול שיר מותר. וכן בענין מטפחין כתב שם ולטפח כלאחר יד מותר וזה נולד מהאי עובדא מרבי דהכא לעיל:

רבי שמואל בר רב יצחק וכו'. במרדכי בפרקין הביא הגי' ר' שמואל בר רב יצחק סבי אקושא דבי כנישתא הוה פי' זקני היה חזן הדופק לבית הכנסת כנהוג השמש ביניינו ונראה דאהא סמכינן לדפוק על הפתחים בשבת להקיץ את הקהל לבה"כ ולית הלכתא כאמוראי דפליגי על ר' שמואל בר רב יצחק וכו' וכדרך הרי"ף ז"ל וע"ש ובכלי המיוחד לכך מחמיר האגור הביאו הב"י סי' של"ח והובא בהגה"ת ש"ע שם:

מהו מקשה על כריסא בשובתא. נראה דהשאלה היא משום דתנן בפ' כ"ב דשבת אין מתעמלין ואם הוא כהאי פירושא שכתב הרמב"ם בפכ"א מהל' שבת הל' כ"ח איזה הוא מתעמל זה שדורסין על גופו בכח עד שייגע ויזיע והשיב לו בחול מאן שרא לך משום ההוא דאיתמר בפ' כל היד אסור ליתן ידיו מן הטיבור ולמטה וכדנראה מהא דלקמן נהגין רבנן בחולה וכו' והאי בחולה בחול הוא וכדגריס ה"נ בחולה מאן שרא לך דאי בשבת אסור דה"ז משום רפואה ואין מתעמלין וכפי' הנזכר:

איתפלגון ר' יוחנן ור"ש בן לקיש חד אמר מקדישין וכו'. עיין לעיל בפסחים שם מה שנתבאר מזה בס"ד:

לא תאסור ולא תשרי. משמע דר' יוחנן הוה מסופק בזה אם אמרינן מתוך גבי הבערה כמו גבי הוצאה או לאו דדוקא בהוצאה שלא לצורך הוא דמתירין ב"ה אבל בבבלי פ"ק

דף י"ב קאמר ר' יוחנן בהדיא דלב"ה כיון דאמרי מתוך שהותרה הוצאה וכו' ה"נ מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך וכן פסק הרמב"ם בפ"א מהל' י"ט בהל' ד' מותר להבעיר שלא לצורך והראב"ד כתב על זה שם בירושלמי לא תיאסור ולא תשרי וכבר כתב הה"מ שם דהרמב"ם סמיך על הא דר' יוחנן בגמרא דילן. ובלאו הכי נמצא כמה פעמים בש"ס הזה לא תאסור ולא תשרי ועיין לעיל פ' במה אשה בהלכה א' ותמצא זה ולא שבקינן הלכה מוסכמת בשביל אחד שהיה מסופק בדבר:

הלכה ג

מתניתא בשמסרה לו בי"ט וכו' בשיש שם רועה אחד כו'. כדפרישית דבשיש שם עוד רועה אחד קאמר ומוכרח הוא מדמסיים אבל אם אין שם רועה אחד כרגלי הבקר וזהו כשאין בעיר אלא רועה אחד וכך הוא בתוספתא א"כ הא דקאמר מתני' בשיש שם רועה אחד היינו עוד רועה אחד שיש שם שנים. ונוטה בענין וה לפי' הרי"ף ז"ל דקאמר אוקימנא בשני רועים וכו' וכמו דפרישית במתני' וכך הוא דרך הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהל' י"ט בהל' י"א ע"ש. אלא דלמאי דקאמר הכא מתני' בשמסרה לו בי"ט וכו' זהו לכאורה כפירש"י וכשיטת בעל המאור ז"ל שפירשו כשיש שם בעיר שני רועים אעפ"י שלא מסרה אלא לאחד מהם כיון שמסרה לו בי"ט הרי היא כרגלי הבעלים לפי שכיון שיש שם שנים לא היה מוכרח זה למוסרה למי שמסרה אבל ברועה אחד א"א שלא ימסרה לו ולפיכך אפי' מסרו לו בי"ט הרי היא כרגלי הרועה. וגם לפי שיטה זו אינו מתפרש הא דהכא בפשיטות. ולשיטת הרי"ף והרמב"ם שפירשו בשני רועים והיינו שמסרה להם בעי"ט ולא קנה אחד מהם ולפיכך היא כרגלי הבעלים זהו דלא כהכא לגמרי. ויש לפרש עוד הא דהכא דאו או קאמר וה"פ מתני' בשמסרה לו בי"ט וברועה אחד בעיר דלא סמכה דעתיה דרועה אחד מאתמול אבל אם מסרה לו מעי"ט ודאי הרי היא כרגלי הרועה דאיכא תרתי טעמי חדא שאין שם אלא רועה זה ועוד הרי מערב י"ט מסרה לו. בשיש שם עוד רועה אחד. זהו כאי נמי הוא כלומר א"נ מתני' ביש שם שני רועים מיירי ומסרה להם מעי"ט ולפיכך כרגלי הבעלים אבל אם אין שם אלא רועה זה שמסרה לו אפי' לא מסרה לו אלא בי"ט הרי היא כרגלי הרועה. והשתא פירושא בתרא דהכא עולה כפי שיטת הרי"ף והרמב"ם:

הלכה ז

והיי דא אמר דא מי שזימן וכו'. ובבבלי דף מ' דחי לה דהכא נמי כיון שזכה להם על ידי אחר כמו שייחד להם קרן זוית דמי ואב"א זכה שאני וא"כ בשלא ייחד לו הרי הן כרגלי מי שמופקדין אצלו וכרב דהלכתא כוותיה וכ"כ הרמב"ם שם בהלכה י"ג:

הלכה ח

אלו הן המדבריות וכו'. נתבאר לעיל פ"ג ד"ה בכור שנפל לבור ע"ש:

משחשכה מותר לטלטלו. היינו לטלטלו כדי לאכלו כדמוכח מעובדא דלקמיה דקא אמר ליה ר' מנא קבלין וכו' ואוכלן ואלו לטלטלו בלבד אפי' באותו היום שהובא לו מותר לטלטלו בתוך ד' אמות וכ"כ הרא"ש ז"ל בהדיא בפ' אין צדין. על הא דאמרי' שם בדבר שבמינו במחובר שאסור נמי לטלטלו אבל הכא מחוץ לתחום אע"ג דאסור באכילה מותר בטלטול כיון דמותר לישראל אחר:

סליק פירקא וכולא מסכתא דביצה ברחמי ובסייעתא דשמיא